

Sari Kohtamäki

KOKEMUKSISTA VOIMAA-HANKE
VANHEMMAT KEHITTÄMÄSSÄ KOULUKODIN TOIMINTAA

Sosiaalialan koulutusohjelma
sosionomi ylempi amk
2015

KOKEMUKSISTA VOIMAA-HANKE. VANHEMMAT KEHITTÄMÄSSÄ KOULUKODIN TOIMINTAA

Kohtamäki, Sari

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaali-alan ylempi koulutusohjelma

Marraskuu 2015

Ohjaaja: Majuri-Kylväjä, Marjatta

Sivumäärä: 61

Liitteitä: 4

Asiasanat: Kokemusasiantuntijuus, Osallisuus, Kuulluksi tuleminen, koulukotipalvelujen kehittäminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli kertoa KOKEMUKSISTA VOIMAA-hankkeen sisällöstä, jossa entisten koulukotinuorten vanhemmat kokoontuivat puolen vuoden ajan ryhmänä kerran kuukaudessa keskustelemaan ja kehittämään koulukodin toimintaa. Hankkeeseen kutsuttiin mukaan vanhempia, joiden lapsi oli ollut yli kaksi vuotta sitten sijoitettuna Vuorelan koulukotiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös tutkia hankkeeseen osallistuneiden vanhempien kokemusta kokemusasiantuntijuudesta, osallisuudesta, kuulluksi tulemisesta ja kehittämistyöstä.

Kyseistä aihetta on tutkittu vähän. Useimmiten lastensuojelussa korostetaan lapsen asemaa, mikä tietenkin on asiaankuuluvaa, koska onhan kyseessä suojella lasta. Mutta erittäin tärkeää on saada myös vanhemmat näkyväksi ja saada heidän ääni kuuluviin kehittävässä hengessä. Vanhemmilla on arvokasta tietotaitoa, kokemusta ja näkemystä lapsensa koulukotiajasta. Aihe on myös tärkeä ja ajankohtainen siitä syystä, että kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen on valtion koulukotien strateginen valinta. Tavoitteena oli, että entisten koulukotinuorten vanhempien osallisuuden tunne lisääntyisi ja he tulisivat kuulluiksi, ja heille tulisi kokemus että heidän osallistumisellaan hankkeeseen on aitoa merkitystä ajatellen koulukotipalvelujen kehittymistä.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen ja käytän siinä toimintatutkimuksellista otetta. Kokemusasiantuntijaryhmä kokoontui yhteensä 5 kertaa, ja tätä prosessia olen kuvannut opinnäytetyössäni. Ryhmäkeskusteluissa käytin menetelmänä osallistuvaa havainnointia käyttäen apuna havainnointilomaketta. Hankkeen loppuvaiheessa vanhemmat osallistuivat kyselyyn, jonka vapaamuotoisia vastauksia olen hyödyntänyt tutkimustuloksissa laajasti. Tutkimusaineiston olen analysoinut aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä.

Vanhemmat kokivat osallistumisensa merkitykselliseksi niin oman henkilökohtaisen kuin ryhmän yhteisen prosessin kannalta. Vanhemmat kokivat tulleen kuulluiksi. Oli vapauttavaa ja voimaannuttavaa keskustella kipeistäkin asioista samankaltaisen kokemusmaailman omaavien ihmisten kanssa. Samalla toivottiin, että heidän panoksellaan ja kehittämisehdotuksillaan olisi merkitystä ajatellen koulukotipalvelujen kehittymistä. Kokemusasiantuntijuus koettiin toimivana konseptina. Hankkeen ryhmäkeskustelujen pohjalta päädyttiin laatimaan kirjelmä, joka toimitettiin eduskuntaan oikeusasiamiehelle.

STRENGTH FROM THE EXPERIENCES-PROJECT. PARENT DEVELOPING SERVICES OF STATE RESIDENTIAL SCHOOL.

Kohtamäki, Sari

Satakunta University of Applied Sciences

Master`s Degree in Social Services

November 2015

Supervisor: Majuri-Kylväjä, Marjatta

Number of pages: 61

Appendices: 4

Key words: Expertise by Experience, participation, to be heard, development services of State residential school.

The purpose of this thesis was to tell content of the strength from the experiences-project, where the parents of former juveniles of the State residential school gathered together for half a year as a group once a month to discuss about their experiences and to develop the activities of the State residential school. The project was called by parents whose child had been placed in to a State residential school of Vuorela more than two years before. The aim of the thesis was to study how the parents involved in the project experienced being expertise by experience, participation, experience to be heard and development work.

This topic has been little studied. In most cases, the protection of children highlights the situation of the child, which of course is relevant, after all the main purpose is to protect children. But it is very important to get the parents visible and to get their voices heard in a developing spirit. Parents have valuable know-how-information, experience and vision of the time when their child was in Vuorela. The topic is also important and timely due to the fact that the use of expertise by experience is a strategic choice for all the State residential schools in Finland. The aim was that the feeling of participation would increase among parents and they would have the experience to be heard, and they should experience that their participation to the project has an genuine meaning.

This thesis is a qualitative and practices in the operation of activity analysis- oriented approach. The group of expertise by experience met for a total of 5 times, and this process I have described in my thesis. In group discussions I used as a method participatory observation using the observation form. The final stage of the project the parents participated in a questionnaire, which free-form answers I have used widely in my research results. The research material I analyzed by inductive content analysis method.

Parents felt that their participation was meaningful as your personal than the common process of the group. Parents felt that their voices had been heard. It was liberating and empowering to discuss even painful issues with people who had the same experience. At the same time parents hoped that their investments and suggestions for development should be relevant thinking for the development of the State residential school. Expertise by experience was seen as a functioning concept. Based on the group discussions, it was decided to draw up a letter, which was sent to parliament ombudsman.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KOKEMUKSISTA VOIMAA-HANKE.....	6
2.1	Taustaa	6
2.2	Vuorelan koulukoti	8
3	TEOREETTINEN TIETOPERUSTA.....	9
3.1	Vertaistoiminta.....	9
3.2	Kokemusasiantuntijuus	11
3.3	Koulukodin perhetyö	13
3.4	Osallisuuden vahvistaminen	15
3.5	Ajankohtaisia tutkimuksia aihepiiristä.....	17
4	KOKEMUSASiantuntijaryhmän tarkoitus, tavoitteet ja toiminta	21
4.1	Tarkoitus	21
4.2	Tavoitteet	22
4.3	Toiminta.....	22
5	TUTKIMUKSELLISET KEHITTÄMISMENETELMÄT.....	23
5.1	Toimintatutkimus.....	23
5.2	Havainnointi.....	27
5.3	Kysely	29
6	AINEISTOLÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI.....	30
7	LOPPUTULOKSET.....	33
7.1	Osallisuus.....	35
7.2	Kuulluksi tuleminen.....	37
7.3	Kokemusasiantuntijuus	38
7.4	Sijoitusprosessi	39
7.5	Omaohjaajuus	43
7.6	Pohdintaa lastensuojelulaista	44
7.7	Koulukotipalvelujen kehittäminen.....	45
7.8	Havainnot.....	48
7.9	Kirje eduskuntaan oikeusasiamiehelle.....	51
7.10	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	54
7.11	Tutkimustulosten tarkastelua ja tulosten hyödynnettävyys	55
	LÄHTEET.....	59
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Minulle aukesi mahdollisuus päästä mukaan Kokemuksista voimaa-hankkeeseen, jossa entisten koulukotinuorten vanhemmista koottiin kokemusasiantuntijaryhmä joka kokoontui puolen vuoden ajan keskustelemaan ja kehittämään koulukodin toimintaa. Kyseessä on Vuorelan koulukodin sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen yhteistyöhanke. Samanaikaisesti on käynnissä valtakunnallinen hanke, jossa taas nuoret on otettu mukaan kehittämiseen, kyseinen hanke on edelleen käynnissä.

Perhe on osiensa summa, ja erityisen tärkeää on antaa myös vanhemmille kasvot sekä ääni positiivisen, rakentavan ja eheyttävän näkökulman kautta. Seuratessani hankkeen etenemistä uskon, että jokainen mukana olleista vanhemmista koki voimaantumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän kaltaiselle vertaistoiminnalle olisi jatkossakin tarvetta, koska nuoren sijoitusaikana monesti vanhemman ajatukset, toiveet, pelot ja mielipiteet saattavat jäädä paitsioon, kun painotus on enemmänkin nuoren huomioimisessa.

Kokemus jostakin on yksilöllinen ja ainutlaatuinen asia. Mutta kun ryhmä ihmisiä jakavat samankaltaisen kokemuksen, tunneilmapiirin ja yhteisen kielen, siitä muodostuu erittäin voimaannuttava ja eheyttävä hetki ja kokemus. Siinä hetkessä on aistittavissa valtava tunnelataus, myötätunto, ymmärrys toista kohtaan, yhteenkuuluvuus sekä lämpö ja välittäminen. Nämä hetket monesti herättävät yksilöissä prosessin, joka jatkuu kohtaamisten jälkeenkin.

Asiakkaalla nähdään olevan merkittävää ja korvaamatonta tietoa, ei vain itseään ja omaa henkilökohtaista asiakkuutta, vaan koko palvelun sisältöä ja rakennetta koskien. Näin ei aina ole ollut suomalaisessa järjestelmäkeskeisessä sosiaalityössä, jossa asiakas on ollut ennemminkin työprosessiin kuuluva osatekijä kuin itsenäinen toimija. (Pohjola 2010, 26.)

Viime vuosina sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestelmää on kehitetty ja uudistettu kovalla tahdilla. Sosiaali- ja terveyssektorin asiakkuuksia on totuttu tarkastelemaan professioiden kautta ja asiakkuuden ymmärtäminen palvelun tuottamis- ja järjestämisen vaiheessa on osittain sivuutettu. Yhteiskunnalliset muutospaineet ovat kuitenkin vie-
neet asiakaslähtöistä työn kehittämistä eteenpäin viime vuosina. Nykyään myös nähdään, että monet sosiaali- ja terveyspuolen uudistamistarpeet, kuten taloudellisten reuna-
ehtojen supistaminen, voidaan saavuttaa asiakaslähtöisiä toimintamalleja kehittämällä. (Virtanen&Suoheimo&Lamminmäki&Ahonen&Suokas 2011,7–11.)

2 KOKEMUKSISTA VOIMAA-HANKE

2.1 Taustaa

Kyseessä on KOKEMUKSISTA VOIMAA-hanke, jossa entisten koulukotinuorten vanhemmat kokoontuvat ryhmänä kerran kuukaudessa keskustelemaan ja kehittämään koulukodin toimintaa. Kyseistä aihetta on tutkittu vähän. Useimmiten lastensuojelussa korostetaan nuoren asemaa, mikä tietenkin on asiaankuuluvaa, koska onhan kyseessä suojella lasta. Mutta erittäin tärkeää on saada myös vanhemmat näkyväksi ja saada heidän ääni kuuluviin kehittävässä hengessä. Vanhemmilla on arvokasta tieto-taitoa, kokemusta ja näkemystä lapsensa koulukotiajasta. Toivottavasti he ovat lapsen sijoituksen aikana jo saaneet jakaa ajatuksiaan ja ehdotuksiaan, mutta viimeistään sen aika on nyt. Vanhemmat ovat olleet erittäin otettuja saadessaan olla mukana hankkeessa ja siitä, että heidän mielipiteellään on merkitystä ja heitä kuunnellaan.

Jo ensimmäisen hankkeen tiimoilta järjestetyn tapaamisen perusteella sille oli selkeästi tilaus. Vanhemmat olivat intoutuneet hedelmälliseen keskusteluun heti alkumetreillä, ja olivatkin olleet erittäin tyytyväisiä siihen että kaikilla on yhteinen ymmärrys siitä mitä he ovat kokeneet, kenellekään ei tarvinnut erikseen selittää miltä esimerkiksi lapsen sijoitus koulukotiin tuntui, he kaikki jakoivat yhteisen kokemusmaailman sillä hetkellä.

Aihe on myös tärkeä ja ajankohtainen siitä syystä, että kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen on valtion koulukotien strateginen valinta.

Valtion koulukotien tehtävä ja vastuu erikoistuneen ja vaativan lastensuojelun asiakasryhmän kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa on johtava ja keskeinen. Tehokas julkinen valvonta ja voittoa tavoittelematon toiminta turvaavat kestävän palvelun muuttuvissakin yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Jokainen lapsi on arvokas ja oikeutettu tavoittelemaan hyvää tulevaisuutta. Valtion koulukodeissa moniammatillinen asiantuntijuus rakentuu lasten ja heidän perheidensä kokemusasiantuntijuutta arvostaen. Onnistuessaan tehtävässään valtion koulukodit vahvistavat lasten ja heidän perheidensä toimintakykyä ja selviytymistä sekä vähentävät inhimillistä kärsimystä ja säästävät yhteiskunnan voimavaroja muissa palveluissa. (Valtion koulukotien www-sivut 2015)

Meneillään on jo valtakunnallinen Kokemuksista voimaa-hanke 2014–2016, joka toteutetaan entisten koulukotinuorten ja nykyisten koulukotityöntekijöiden yhteistyönä. Vuorelan koulukodin perhetyöntekijöillä heräsi ajatus, että myös vanhempien ääni olisi hyvä saada kuuluviin. Näin Vuorelan koulukoti ottikin haasteen vastaan ja aloitti samaisen teeman äärellä oman hankkeensa yhteistyössä THL:n kanssa, jossa ääneen pääsevät entisten koulukotinuorten vanhemmat.

2.2 Vuorelan koulukoti

Vuorelan koulukoti on yksi valtion koulukodeista. Valtion koulukodit tuottavat lastensuojelun ja erityisopetuksen palveluita. Koulukodeista saa tukea kun tapahtumat lapsen, nuoren ja perheen elämässä ovat johtaneet turvattomuuteen, koulupoissaoloihin, ristiriitoihin, päihteisiin, rikoksiin, karkailuun ja kun tuntuu, että elämään tarvitaan mielenterveyttä suojaavia tekijöitä. Koulukodeissa työskennellään perheiden kanssa ja tuetaan vanhemmuutta erilaisissa eteen tulevissa haasteissa.(Valtion koulukotien www-sivut 2015.)

Päätötodistuksen merkitys nuoren kehitystä ja valintamahdollisuuksia luovana sekä syrjäytymistä estävänä tekijänä on merkittävä. Koulukodissa säännöllinen koulunkäynti onnistuu ja oppimista tukevat arjen vakautuminen ja voimia antava vapaa-ajan vietto sekä harrastustoiminta. Nuoren iänmukaisen kehityksen turvaamiseksi koulukodeilla on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen erityisasiantuntijoita sekä luotettavia yhteistyökumppaneita. Koulukotien palvelut muodostavat kuntouttavan kokonaisuuden, jolla voidaan tukea nuoren kehitystä aina aikuisuuteen saakka. (Valtion koulukotien www-sivut 2015.)

Vuorelan toiminnan tavoitteena on lisätä nuorten opiskelutaitoja, sosiaalisuutta, arjen hallintaa, vastuuta, fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä hyviä selviytymisedellytyksiä. Toimintatavat ovat yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja perhekeskeisiä.(Valtion koulukotien www-sivut 2015.)

3 TEOREETTINEN TIETOPERUSTA

3.1 Vertaistoiminta

Vapaaehtoistoiminnalla ja vertaistuella on merkitystä yhteisön sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääntymisessä. Kansalaistoiminta tarjoaa välittämisen ja jakamisen kanavia, luo väyliä osallisuuteen, vahvistaa heikoimpien signaaleja ja tuottaa toivoa vaikeuksien keskellä. Epähierarkkisen vertaistoiminta edustaa sellaista kansalaistoimintaa, joka kiinnostaa ja vetää puolestaan myös nuoria. (Laatikainen 2010, 11.)

Ajan haaste on saattaa vertaistoiminnassa kertyvää kokemusta ja tietoa yhteiskunnallisen hyvinvointityön käyttöön. Ammatillisen ja kokemustiedon dialogi voisi viedä kohti monipuolista, erilaista asiantuntijuutta rakentavaa hyvinvointityötä. (Laatikainen 2010, 6.)

Vertaistoiminnan käsite tuli Suomeen 1990-luvun puolivälissä. Tämä uusi tuen ja auttamisen muoto perustui siihen, että ihmiset, joilla on jokin yhteinen kokemus tai sairaus, saavat toisiltaan sen tyyppistä tukea, jota muut auttamistahot eivät pysty antamaan. Yhteinen tekijä luo sillan, ymmärryksen näiden ihmisten väliin, jotka välttämättä eivät muuten olisi tekemisissä toistensa kanssa. (Laatikainen 2010, 12.)

Vertaistoiminta perustuu kokemukselliseen asiantuntijuuteen, ja sen arvoja ovat tasa-arvoisuus ja toisen ihmisen kunnioitus. Vertaistoiminnan perusajatuksena on usko ihmisen omiin sisäisiin voimavaroihin, jotka voidaan saada käyttöön esimerkiksi vertaistoiminnan avulla. Vertaistukitoimintaan osallistuminen edellyttää omaa oivallusta ja aktiivista valintaa sekä usein myös toivetta hyvinvoinnin lisääntymisestä. Muutos- ja sopeutumisprosessit herättävät meissä monenlaisia tunteita, joiden tunnistaminen ja ilmaiseminen ovat tärkeitä hyvinvoinnin kannalta. (emt. 12.)

Vertaisuus käsitteenä kuvaa sitä, että vertaisen osaaminen tai tieto perustuu omakohtaiseen kokemukseen jostakin erityisestä elämäntilanteesta, esimerkiksi sairastumisesta tai vammautumisesta. Vertaisuuden ja kokemustiedon vastakohta on ammatillinen tieto ja asiantuntemus, joka perustuu koulutukseen, tutkimukseen ja ammatillisessa työssä saatuun osaamiseen. Vertaisuus ja ammatillisuus voivat liittyä yhteen.(Laatikainen 2010, 16.)

Riittävästi samankaltainen elämäntilanne takaa sen, että osanottajat tietävät omasta kokemuksestaan jotakin toisten tunteista. Usein osanottajat kokevat tulevansa ymmärretyiksi jo puolesta sanasta. Ryhmäläisiltä saatu empatia on myös eri luokkaa kuin useilta ammattilaisilta, perheeltä tai ystäviltä saatu. Joskus vertaisryhmä on ensimmäinen ja ainut paikka, jossa osanottaja tulee kuulluksi omine ongelmineen, kysymyksineen, tunteineen ja ajatuksineen. Henkilökohtaisista ja usein arkaluontoisista asioista puhuminen edellyttää turvallista ja luotettavaa paikkaa, jota vastavuoroinen jakaminen edistää. Rohkeampi tekee aloitteen, ja silloin arempikin uskaltaa kertoa omista ajatuksistaan tai kokea helpotusta vain kuuntelemalla. Keskinäinen apu lisää itsetuntoa ja tunnetta omasta pätevydestä. Sanotaan, että ihminen, joka auttaa, tulee itsekin autetuksi. Vertaisryhmässä osanottaja ei ole ”potilas”, ”asiakas” tai ”sosiaaliavun vastaanottaja”, vaan keskinäinen ja vastavuoroinen auttaminen luo tasa-arvoisuutta jäsenten kesken.(emt. 18-19.)

Osanottajat ovat toinen toisilleen esimerkkejä selviytymisestä ja muutoksen mahdollisuudesta (samaistuminen). Vertaisryhmässä on mahdollisuus muutokseen – passiivisesta avun ja tuen vastaanottajasta aktiiviseksi osallistujaksi. Uudessa elämäntilanteessa vertaistukiryhmä tarjoaa jäsenilleen mahdollisuuden muokata identiteettiään yhteisöllisen tarinan kautta, joka muodostuu omasta ja muiden tarinasta ryhmäyhteisössä. Toisten samankaltaisia asioita kokeneiden tapaaminen auttaa näkemään ja ymmärtämään omia oloja ja tuntemuksia prosessiin kuuluvina ja normaaleina (normalisointi) reaktioina. ”En olekaan tulossa hulluksi”- tai ”En olekaan ainut” -kommentit ovat tavanomaisia oivalluksia vertaisryhmissä. Häpeämerkki, stigma, on yhä olemassa monissa asioissa; leimatuksi tuleminen tuntuu joskus jopa pahemmalta kuin itse sairaus tai elämäntilanne. Vertaisryhmissä saa usein tuoreinta ja kokemukseen perustuvaa tietoa.(emt.19.)

3.2 Kokemusasiantuntijuus

Kokemus voi olla välitön, omakohtainen, eletty tai henkilökohtainen, jotakin mitä meille tapahtuu. Erilaisten kokemusten kautta muodostuu uutta tietoa ja kokemuksen sanotaan opettavan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on pyritty viime vuosina tuomaan kokemusasiantuntijuutta ammatillisen asiantuntijuuden rinnalle. Kokemusasiantuntijuus koostuu henkilön tietämyksestä ja asiantuntijuus ymmärretään olevan seurausta välittömästä kokemuksesta eikä pohjaa akateemisiin opintoihin tai ammatilliseen koulutukseen. Kokemukset ovat arvokkaita itsessään. (Beresford & Salo 2008, 39.)

Kokemusasiantuntijuuden kehittyminen lähtee siis vertaistoiminnasta. Vertaistoiminnan kautta ja avulla palvelujen käyttäjät kykenevät jäsentämään heidän näkemyksiään. Nimensä mukaisesti vertaistoiminta mahdollistaa asioiden ja näkemysten vertailun sekä yksilöllisen tiedon muuntumisen yhteiseksi tiedoksi. Kokemusasiantuntijuuden kehittymiseen vaaditaan palvelujärjestelmältä asiakaslähtöistä toimintatapaa. Tämän toimintatavan kautta voidaan saavuttaa kokemusasiantuntijuuden ja ammattilaisen välinen vuorovaikutus, joka tähtää palvelun käyttäjän todelliseen osallistumiseen palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä. (Toikko 2009, 4.)

Kokemuksellinen tieto on tietoa, joka eletään, koetaan ja uskotaan todeksi. Se ei ole tietoa vain "tässä ja nyt", vaan se käsittää myös ajallisen ulottuvuuden. Tieto nivoutuu kunkin sosio-kulttuuriseen elämänselämään, mutta myös nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Kokemuksellinen tieto vaikuttaa yksilön tekemiin valintoihin ja ohjaa kohti päämääriä, joita tavoitellaan. Täten kokemusten kautta yksilölle muodostuu kuva faktuaalisesta tiedosta, vaikkakin toisenlaisista tulkintakehikoista tarkasteltuina asia voisi olla toinen. (Bäcklund 2007, 56–59.)

Kokemusasiantuntijatoiminnassa pyritään yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen, jossa elämäkokemukset hyödynnetään, kokemustietoa tuodaan esille ja mukaan palvelujärjestelmän kehittämistyöhön. Elämäkokemukset kääntyvät voimavaraksi ja tärkeäksi kokemustiedoksi, jolla voi auttaa muita ja vaikuttaa ympäristöönsä. (Hankkila 2012, 11.)

Kokemusasiantuntijuus perustuu henkilökohtaiselle kokemukselle, joka rakentuu sosiaalisten prosessien kautta samassa asemassa olevien kanssa. Tavoitteena on vuorovaikutus ammattilaisten kanssa. Ammatillisen tiedon rinnalla kokemustieto on keskeinen palvelujärjestelmää kehittävä elementti. (Toikko 2011, 113.)

Kokemusasiantuntijuus on tätä päivää. Omakohtaisen kokemuksen omaavat otetaan mukaan palvelujen ja toiminnan suunnitteluun, koska heillä on se tieto ja kokemus, mitä hyödyntämällä voidaan esimerkiksi sosiaalipalveluja kehittää asiakkaita paremmin palveleviksi. Kokemusasiantuntijuus on myös yksilölle parhaimmassa tapauksessa hyvin eheyttävä ja voimaannuttava prosessi. Myöskin kokemusasiantuntijoiden ja ammatillisen henkilöstön kohtaamisessa on erilainen dynamiikka ja työskentelyvire, kuin että olisi ainoastaan vertaiset keskenään. Tällöin kun rikotaan raja-aitoja ja erilaisen taustan omaavat ihmiset kohtaavat, työskentelevät ja kehittävät toimintoja, saadaan saada aikaan jotain erittäin innovatiivista ja tuloksellista.

Lastensuojelun kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan asiakkaina olleiden lasten ja nuorten tai heidän läheistensä henkilökohtaisia ja käsiteltyjä kokemuksia lastensuojelusta. Kokemusasiantuntija on lapsi, nuori tai aikuinen jonka henkilökohtainen kokemustarina on tullut kuulluksi, hän hyväksyy oman tarinansa ja hän voi pohtia lastensuojelun erilaisia kysymyksiä oman tarinansa tuoman viisauden kautta. Kokemustiedon kertominen on tärkeää, koska kokemusten kuuleminen auttaa myös muita samassa elämäntilanteessa olevia jaksamaan ja selviytymään. Kokemuksen jakaminen on herkkä ja henkilökohtainen asia. Jokainen kokemus on arvokas ja ainutlaatuinen. Kokemus ei voi koskaan olla väärä. Kokemus muuttuu ajan kuluessa. Kokemuksen muutokseen vaikuttavat henkilökohtainen prosessointi: onko kokemus ymmärrettävä ja hyväksyttävä vai liittyykö kokemukseen vääryyden tai epäoikeudenmukaisuuden tunnetta. Kokemuksen käsittelyä saattaa helpottaa keskustelu ammattilaisen tai ulkopuolisen henkilön kanssa. (Voikukkia www-sivut 2015)

Lastensuojelun kokemusasiantuntijuudessa on tärkeää tiedostaa kokemuksen eettinen käsittely. Tämä tarkoittaa sitä, että kokemuksestaan kertova lapsi, nuori tai aikuinen voi tehdä sen turvallisesti, itseään ja läheisiään suojaten. Hänen ei tarvitse kertoa mi-

tään sellaista mitä ei itse halua. Hänen hyvinvoinnistaan huolehditaan. Suljetussa ryhmässä kerrottuja kokemuksia ei kerrota ryhmän ulkopuolelle ellei kokemusasiantuntijan kanssa ole asiasta erikseen selvästi sovittu. (Voikukkia www-sivut 2015)

3.3 Koulukodin perhetyö

Valtion koulukotien tehtävä ja vastuu vaativimman lastensuojelun asiakasryhmän kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa on johtava ja keskeinen. Valtion koulukodit tarjoavat laadun ja kehittämisen mittapuut kaikille lastensuojelun sijaishuollossa toimiville. Onnistuessaan tässä tehtävässä valtion koulukodit vahvistavat lasten ja heidän perheidensä toimintakykyä ja selviytymistä sekä vähentävät inhimillistä kärsimystä ja säästävät yhteiskunnan voimavaroja muissa palveluissa. (Valtion koulukotien www-sivut 2015)

Valtion koulukotien toiminta-ajatuksena tehtävästä perhetyöstä on vanhemmuuden tukeminen ja hyvä yhteistyö nuoren perheen kanssa. Toimintamallin mukaan vanhemmille tarjotaan mahdollisuus työstää vaikeaa kokemusta sijoittamisesta ja omaa elämäntarinaansa erityistason perheterapeuttien kanssa. Vanhemmat otetaan mukaan nuoren hoitoprosessiin yhteistyökumppaneina. (Valtion koulukotien www-sivut 2015)

Koulukotien toiminta-ajatuksena on edistää sosiaalisin, terapeuttisin ja kasvatuksellisin keinoin:

- lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä omia voimavaroja vahvistavaa selviytymiskykyä
- lasten ja nuorten iän mukaista kehitystä

Koulukotien arvot ovat:

- Usko ihmisen kehittymiseen ja kykyyn oppia kantamaan vastuuta elämästään ja teoistaan
- Toisen ihmisen arvostaminen ja kunnioittaminen
- Myönteinen tavoitteellisuus

- Ammatillisuus ja ammattietiikka
- Yhteistyö

(Valtion koulukotien www-sivut 2015)

Vuorelan perhetyöhön sisältyy neuvotteluja, arkitapaamisia ja hoidollisia keskusteluja. Sijoituksen alussa tehdään perhetyön tarpeen arviointi. Vanhempia tavataan yhdessä nuoren kanssa ja erikseen. Näin pyritään toimimaan kaikkien perheiden kanssa ja taa-taan tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluiksi. Alkutapaamisissa ovat mukana nuoren ja vanhempien lisäksi omaohjaaja ja perhetyöntekijä. Tapaamisten perusteella tehdään suunnitelma jatkotyöskentelystä.(Vuorelan koulukodin www-sivut 2015)

Seuraavassa äidin kokemuksia perhetyöstä(valtion koulukotien www-sivut 2015):

”Vuorelan koulukodin tarjoama perhetyö meidän kohdallamme on käytännössä ollut kulloinkin ajankohtaisista, vaikeista ja haasteellisista asioista keskustelua. Olemme tavanneet perhetyön merkeissä sekä meillä kotona että Vuorelassa. Akuuteissa tilanteissa työntekijä on ollut nopeasti tavoitettavissa ja täysin ajan hermolla. Perhetyössä olemme käyneet läpi myös nuoren elämänkaarta yhdessä ja erikseen kummankin vanhemman kanssa. Perhetyö on ollut yksilöllisten keinojen ja ratkaisujen etsimistä ja löytämistä käytännössä. ”

“ Koen Vuorelan koulukodin tarjoaman perhetyön erilaisena sen mielestäni eheyttävän vaikutuksen vuoksi. Äitinä olemisen lisäksi tulee työmuodon kautta ammatillinen näkemys ja kokemus mukaan. Riittää, että olen äiti – minun ei tarvitse olla psykologi tai kasvatustieteiden maisteri. Perhetyöntekijän ja omaohjaajan ammatillisen ohjauksen myötä itselleni on ollut mahdollista käydä läpi nuoren kasvuprosessin aiheuttamia tunteita, joiden käsittelyyn ei ole aiemmin ollut ”tilaa”. Akuutissa kriisitilanteessa sitä sysää omat tunteensa sivuun ja toimii rutiinien ja järjen tosiasioiden varassa – tunteille ei niissä tilanteissa ole ollut sijaa. Nyt on. Ja se on ollut valtavan helpottavaa. ”

“ Perhetyö on mahdollistanut nuorelle rehellisen, todellisen mahdollisuuden tutustua omaan itseen turvallisessa ympäristössä luotettavien, samojen tuttujen ihmisten kanssa. Ongelmiin keskittymisen sijasta pyritään löytämään nuorella vahvuuksia ja ilonaiheita, joista saa tukea läpi elämän. Yksi parhaista asioista on mielestäni se, että Vuorelassa nuoren kanssa työskentelevä henkilökunta ei alati vaihdu. Tämä on nuoren

kannalta suuri etu, mutta yhtä tärkeänä koen sen meille vanhemmille. Koen myös, että kasvatuksellisesti meidän vanhempien ja Vuorelan työntekijöiden yhteneväiset näkemykset ovat vahvuus, jonka kautta nuori voisi turvallisemmin kasvaa aikuisuuteen, jota kohti nuori kipuillen kulkee. Parhaimmillaan sen lopputulos on oman elämän hallinta ja positiivinen, realistinen näkemys omasta itsestä ja omasta tulevaisuudesta.”

Dialogisuus on yksi Vuorelan tärkeimmistä työmenetelmistä niin nuorten kuin vanhempienkin kanssa. Tavoitteena on heti sijoituksen alussa päästä perheitten kanssa dialogiin. Tavoite on haastava. Vuorelaan tulemaan perheillä on monenlaisia kokemuksia dialogista. Päällimmäisenä, että perheitä ei ole kuultu tai ainakaan heillä ei ole siitä kokemusta, perheen tarinat ovat monesti tässä vaiheessa hyvin surullisia. Ennen sijoitusta koulukotiin on lapsen ja perheen kohdalla ehtinyt tapahtua monenlaista. Vuorelan perustehtävä on yhdessä perheiden kanssa huoltaa ja hoitaa, kasvattaa ja opettaa. Olennaisena perustana on hyvän vuorovaikutuksen saaminen nuoren ja perheen kanssa. Olettamukseni mukaan, dialogisuuden ymmärtäminen ja sen käyttäminen antaa työntekijälle mahdollisuuden avoimeen vuorovaikutukseen koko perheen kanssa. Avoin vuorovaikutus on avain perheen tilanteen ymmärtämiseen ja tätä kautta heidän auttamiseen ja osallistamiseen.(Havukorpi 2014, 3.)

3.4 Osallisuuden vahvistaminen

Valtion koulukotien (Valtion koulukotien www-sivut 2015) yhtenä strategisena linjauksena on osallisuus ja dialogisuus, jonka pääajatuksena on että lapsen ja nuoren osallisuuden kokemuksia ja turvallisuuden tunnetta vahvistetaan sekä aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa kunnioitetaan toista arvokkaana ja ainutlaatuisena yksilönä. Tavoitteena on, että lasta ja perhettä arvostetaan oman elämänsä asiantuntijoina ja että aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa vaalitaan välittämistä ja kuulluksi tuleamista. Toiminnan rakenteilla vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja yhteen kuulumisen tunnetta sekä ehkäistään hylätyksi tulemisen kokemuksia. Lisäksi edistetään lapsen ja

perheen mahdollisuutta toimia lastensuojelun kokemusasiantuntijoina. Toimintata-voissa kunnioitetaan lapsen osallisuutta ja tavoitteena on, että lapsen osallisuus omassa elämässä kehittyä taidoksi hallita elämää.

Osallistumisen ja osallisuuden kokemukset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Osallisuuden kokemus luo tunnetta kumppanuudesta ja aktivoi osallistumaan. Asiakkaalla tarjotut osallistumisen muodot, kuulluksi tuleminen ja vaikuttamisen kokemukset lisäävät osallisuuden tunnetta. Osallistumisen kautta vaikuttaminen ja kokemukset osallisuudesta ovat tärkeitä asiakkaita itseään ja heidän elämäänsä koskevissa asioissa. Osallisuus tukee vastuottoa ja halua toimia, samalla se tukee avoimuutta ja kumppaneiden arvostusta. Osallistuminen ei aina kuitenkaan takaa osallisuutta. Vain vastavuoroisessa kommunikaatiossa ihminen voi saada itselleen ääneen, osallisuuden ja vastuullisen toimijan roolin. Dialogisessa suhteessa molemminpuolinen osallisuus on keskeistä. Osallisuus ja dialogisuus kulkevat näin käsi kädessä ruokkien toisiaan. (Valtikan www-sivut 2015)

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana pääosin laajoina kokonaisuuksina. Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuus on ollut pirstaleista ja siihen on pyritty vaikuttamaan monin eri keinoin. Myös asiakkaiden osallistumismahdollisuuksia lainsäädännössä on pyritty eheyttämään jo 1980-luvun alussa. Kun asiakkaan asema nousi keskiöön 1990-luvulla, palvelunkäyttäjän oikeuksia ja kohtelua koskevaa lainsäädäntöä tarkastettiin. Lainsäädäntö oli pitkään rajoittunut paljolti sektorikohtaisesti, jolloin käytännötkin ohjautuivat sektorittaisiin työskentelytapoihin. 2000-luvulla alettiin kuitenkin paneutua enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön kokonaisuuteen ja pitkäjänteisyyteen. (Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 13.)

Asiakkaan osallisuutta voidaan käyttää hyväksi palvelujen kehittämistyössä ja uusien palveluiden muotoilemisessa tai kehittämisessä. Asiakasosallisuus etsii edelleen muotoaan ja kunnissa ei ole riittävästi tietoa kuinka sitä kehitetään. Asiakasosallisuus ei ole uusi asia, mutta vaikuttaa siltä että se on entistä enemmän esillä. (Tammelin 2010, 18.)

Asiakasosallisuuden vahvistaminen toimii keinona yhä asiakaslähtöisempää palveluprosessia tavoiteltaessa. Asiakasosallisuuden voidaan katsoa olevan palveluiden kehittämistä, uudistusta ja laadunvarmistusta. Julkisia palveluita voidaan kehittää entistä kustannustehokkaammiksi ja vaikuttavimmiksi asiakkaiden osallisuuden kautta. Asiakkaita tulee kuulla palvelun kehittämiseksi, mutta huomioitavaa on, ettei pelkkä kuuntelu takaa osallisuuden toteutumista. (Tammelin 2010, 18&68.) Osallistumismahdollisuuksien lisääminen mahdollistaa palvelun laadun, tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämisen. Arnkil ja Seikkula (2009, 6.) näkevät, että palvelun kehittäminen yhdessä asiakkaiden kanssa synnyttää kestäviä ratkaisuja, ja näin ollen avoin asiakasosallisuus tuottaa toimivampia ja taloudellisempia palveluita.

3.5 Ajankohtaisia tutkimuksia aihepiiristä

Tällä hetkellä on tekeillä tutkimus, joka liittyy valtakunnalliseen nuorten Kokemuksista voimaa-hankeeseen. Tutkimusta tekee Elina Pekkarinen, joka on Suomen Akatemian tutkija ja valtion koulukotien johtokunnan jäsen. Hänen tutkimuksensa pohjautuu fenomenologiseen yksilöhaastatteluun ryhmätoiminnan alussa ja lopussa. Hanke on kolmivuotinen, ja päättyy vuoden 2016 lopussa.

Tutkijatohtori Johanna Kiili on aikeissa ryhtyä tutkimaan nuorten kollektiivista osallistumista lastensuojelussa, jonka tiimoilta hän ryhtyy mahdollisesti tutkimaan paikallista kokemusasiantuntijaryhmää. Tästä tutkimuksesta on odotettavissa tuloksia mahdollisesti vasta vuonna 2017.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erityisasiantuntija Päivi Känkänen(VTT) seuraa nuorten Kokemuksista voimaa-hanketta ja sen prosessin etenemistä ja kirjoittaa tieteelliseen julkaisuun artikkelin valtakunnallisen kokemusasiantuntijatyön käynnistämisestä lastensuojelussa ja saaduista kokemuksista hankkeen edetessä.

Jo valmistuneita tutkimuksia:

Manninen, P. 2015. Kohti yhteisiä sanoja. Huostaanotettujen lasten vanhempien Voikukkia -vertaistukiryhmätoiminnan mallintaminen ja ryhmätoiminnan vaikutukset vanhemman kokemana. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylä. Opinnäytetyössä mallinnettiin huostaanotettujen lasten vanhemmille kehitetty Voikukkia -vertaistukiryhmätoiminta. Lisäksi kysyttiin ryhmätoimintaan osallistuneilta vanhemmilta oliko Voikukkia -vertaistukiryhmätoiminnalla ollut vaikutusta heidän voimaantumiseensa ja osallisuuteensa. Opinnäytetyön tulosten perusteella voi sanoa, että 86 % vanhemmista koki Voikukkia vertaistukitoiminnan lisänneen heidän voimaantumistaan ja osallisuuttaan.

Lehto-Salo, P. 2011. Koulukotisijoitus - nuorten toinen mahdollisuus? Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. Pirkko Lehto-Salo selvitti väitöstutkimuksessaan koulukoteihin sijoitettujen nuorten moniongelmaisuuksien kirjoa tutkimalla psykiatrisia häiriöitä, oppimiseen liittyviä ongelmia ja perheeseen liittyviä vaikeuksia. Hän tutki käytöshäiriöitä, erityisesti tyttöjen käytöshäiriöitä, sekä kehitti psykiatrisen hoitamisen mallin lastensuojelun sijoittamille nuorille.

Pekkarinen, E. 2010. Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu: Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää viiden helsinkiläispojan lastensuojeluprosessia tarkastelemalla, millaisiksi muodostuu toistuvasti rikoksiin syyllistyneen lapsen asema, entä hänen sosiaaliset suhteensa sekä arjen rakenteet. Tapaukset asettuvat eri vuosikymmenille 1940-luvulta nykyaikaan. Samalla tapaukset kuvaavat oman aikansa lastensuojelua ja yhteiskunnallisia käytäntöjä sekä sitä, miten helsinkiläisyhteisöt ovat eri aikoina osallistuneet poikkeavuuden tuottamiseen. Tutkimuksessa luodaan lastensuojelun historialliseen tarkasteluun yksilötason näkökulma, joka yhdistetään laajempaan lastensuojelutyön, lainsäädännön ja kaupunkiyhteisön muutokseen.

Vehkalahti, K. 2008. Reform School and the construction of Reformatory Identity 1893-1923. Väitöskirja. Turun yliopisto. käsittelee tyttöjen suojelukasvatusta, kasva-

tuslaitosnuoruutta. Vuorelan kasvatuslaitosta tarkastellaan kolmessa modernin yhteiskunnan institutionaaliossa kentässä - rikospoliitikassa, lasten huollossa ja kasvatuksessa sekä perusopetuksessa.

Kekoni, T. & Kitinoja, M. & Pösö, T. 2008. Erityinen huolenpito koulukodeissa. Stakes: Helsinki Raportissa tarkastellaan erityistä huolenpitoa, joka on vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukaista toimintaa. Raportin tehtävänä onkin täsmentää erityisen huolenpidon käsitettä ja paikkaa osana suomalaista lastensuojelua ja muuta lasten ja nuorten palvelujärjestelmää sekä kuvata sen laajuutta, toimintaa ja perussitoumuksia. Näkökulma on erityisesti valtion koulukodeissa toteutettavassa erityisessä huolenpidossa, koska selvitystä on tehty osana valtion koulukotien tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Eriksson, J. & Heikkinen, S. 2008. ”Se oli kyllä akkaenergiaa pullollaan, hyvä ettei seinät hajonnu.” -huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu Helsinki sekä Laurea-ammattikorkeakoulu Tikkurila: Helsinki ja Vantaa.

Opinnäytetyö on tehty Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkiahankkeessa, joka on järjestänyt vertaistukiryhmiä huostaanotettujen lasten vanhemmille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaistukiryhmästä. Tutkimuksen mukaan vertaisryhmä koettiin tukea ja apua antavana. Vanhemmat kokivat tärkeänä mahdollisuuden jakaa kokemuksia huostaanotosta ja sen herättämistä tunteista luottamuksellisessa ilmapiirissä. Ilman luottamuksellista ilmapiiriä ei tunteiden rohkea läpikäynti olisi onnistunut. Tunteita läpikäydessä vanhemmille mahdollistui irtautuminen syyllisyyden ja häpeän tunteista. Ryhmä auttoi vanhempia kasvussa vahvempaan vanhemmuuteen ja vanhemmuuden uudelleenrakentumiseen. Tämä näyttäytyi itsetunnon vahvistumisena. (Eriksson & Heikkinen 2008, 2.)

Kitinoja, M. 2005. Kujan päässä koulukoti. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Manu Kitinoja tutki koulukotiin sijoitettujen lasten ja nuorten uraa nuoria koskevien asiakirjojen avulla. Hän tutki vuosina 1996 ja 2000 kaikkiin valtion kouluko-

teihin sijoitettujen nuorten asiakirjat ja etsi vastausta kysymykseen, keitä nuoret olivat (institutionaalisesti kuvattuina).

Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat – ihmisyyttä vaalimassa. Stakes: Helsinki

Kirjoittajat kuvaavat lastensuojelussa ja valtion koulukodeissa toteutettua "Elämäkertaketju - ilmaisutaidot syrjäytymisen ehkäisyssä" -hanketta, jossa harjoiteltiin omaelämäkerrallista työskentelyä ja tehtiin taidelähtöisiä eri aisteja stimuloivia harjoituksia. Elämäkertaketju paikannetaan myös laajempaan taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien kehityssuuntaan.

Hiltunen, T. 2005. Äitien voimaantuminen lasten huostaanoton jälkeen. Pro-gradu-tutkielma: Jyväskylän yliopisto.

Hitusen tutkimuksessa tarkastellaan oman lapsensa huostaanoton kokeneiden äitien voimaantumista. Äitien kokemuksia käsitellään heidän omasta näkökulmastaan. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla oman lapsensa huostaanoton kokeneita seitsemää äitiä, jotka olivat osallistuneet Naisten talolla järjestettyihin ryhmätapaamisiin ja talon muihin palveluihin. Kokonaisuudessaan äitien voimaantumiseen vaikuttaa niin myönteiset kuin haasteelliset kokemukset ja tapahtumat. Voimaantuminen on äideistä itsestään lähtevä prosessi, eikä sitä voi aiheuttaa tai tuottaa mikään ulkopuolinen tekijä. Lasten huostaanottotilanne on rankka kokemus äideille. Kuitenkin juuri se on ohjannut äitejä pohtimaan omaa elämäänsä, ja äitien voimaantuminen on käynnistynyt juuri huostaanottotilanteesta lähtien. Tärkeimmät tekijät äidin voimaantumisessa olivat kannustavat ja hyväksyvät ihmissuhteet, minäkäsityksen ja identiteetin eheytyminen sekä omien päämäärien selkeys ja niiden vapaa asettaminen. (Hiltunen 2005, 3.)

Jahnukainen, M. 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Stakes: Helsinki.

Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002.

Pösö, T. 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Stakes: Helsinki. Tutkimuksessa nuorten kertomuksista piirtyy kuva luottamuksen puutteen ja pettymysten värittämästä yksinäisyydestä. Nuorten kokemusten kuuntelu avaa näkymiä

paitsi lasten ja nuorten psykososiaalisten palveluiden kehittämiseen niin myös lastensuojelun.

4 KOKEMUSASIAN TUNTIJARYHMÄN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMINTA

4.1 Tarkoitus

Hankkeessa mukana olevat kehittäjät ovat : Vuorelan koulukoti(2 perhetyöntekijää, joista toinen opinnäytetyöni ohjaaja työelämän puolelta), Terveiden ja hyvinvoinninlaitos(erityissuunnittelija), entisten koulukotinuorten vanhemmista koottu ryhmä(8 vanhempaa) sekä minä opinnäytetyön tekijänä.

Opinnäytetyö edustaa Vuorelan koulukodin arvoja, jotka ovat turvallisuus ja osallisuus. Vuorelassa työskennellään sen eteen, että niin nuoret kuin työntekijätkin kokevat olevansa turvassa. Tavoitteena on myös, että vanhemmat kokisivat yhteistyön turvallisiksi ja luottamukselliseksi. Osallisuudella tässä tarkoitetaan sitä, että ne ihmiset joiden asioista on kyse, ovat mukana suunnittelemassa ja osallistumassa päätöksentekoon.

Tarkoituksena oli järjestää ryhmäkeskustelut yhteensä viisi kertaa: 22.10.2014., 26.11.2014, 14.1.2015, 11.2.2015, 18.3.2015. Kaikki tapaamiset toteutuivat suunnitellusti.

4.2 Tavoitteet

1. Tavoitteena on, että entisten koulukotinuorten vanhempien osallisuuden tunne lisääntyisi tämän hankkeen myötä ja että he kokisivat että heidän panoksellaan on positiivista vaikutusta koulukodin toimintaan tulevaisuudessa.
2. Tavoitteena on, että vanhemmat kokevat tulleen kuulluksi.
3. Tavoitteena on kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen, joka on vahvistuva suunta niin lastensuojelussa kuin muuallakin sosiaalityön kentällä.
4. Tavoitteena on myös koulukotipalvelujen kehittäminen, jotta koulukotien toiminta voisi vastata parhaalla mahdollisella tavalla asiakkaiden tarpeisiin.

4.3 Toiminta

Vuorelan koulukodin kaksi perhetyöntekijää toimivat hankkeen suunnittelijoina, toteuttajina ja koollekutsujina.

Vanhemmat kokoontuivat ryhmänä kerran kuukaudessa puolen vuoden ajan jakamaan kokemuksiaan ja kehittämään koulukodin palveluja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta erityisasiantuntija toimi taustatukena, lisäksi THL osallistui taloudellisesti esim. kustantamalla vanhemmille matkakulut. Itse osallistuin opinnäytetyön tekijän roolissa kerran kuukaudessa vanhempien ryhmätapaamisiin. Kirjasin ryhmätapaamiset. Tarvittaessa raportoin Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle hankkeen eri vaiheista. Tarvittaessa tapasin Vuorelan koulukodin kahta perhetyöntekijää.

5 TUTKIMUKSELLISET KEHITTÄMISMENETELMÄT

Työssäni käytin useita eri aineistonkeruumenetelmiä ja siksi sitä voidaan Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007) mukaan kutsua monimenetelmälliseksi oppinäytetyöksi. Monen tutkimusmenetelmän samanaikaisesta käytöstä käytetään myös nimitystä triangulaatio. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 228).

5.1 Toimintatutkimus

Toimintatutkimuksen perinteestä on erotettavissa kaksi pääkoulukuntaa: kriittisen teorian sävyttämä australialainen ja käytännöllisesti orientoitunut koulukunta, josta on erotettavissa pohjoisamerikkalainen ja brittiläinen haara. Ero on siinä, että australialainen koulukunta näkee toimintatutkimuksen yhteiskuntaa muuttavana voimana, kun jälkimmäisessä koulukunnassa toimintatutkimus nähdään lähinnä reflektiivisen ammattikäytännön edistäjänä vailla laajempia yhteiskunnallisia tavoitteita. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 39-40.)

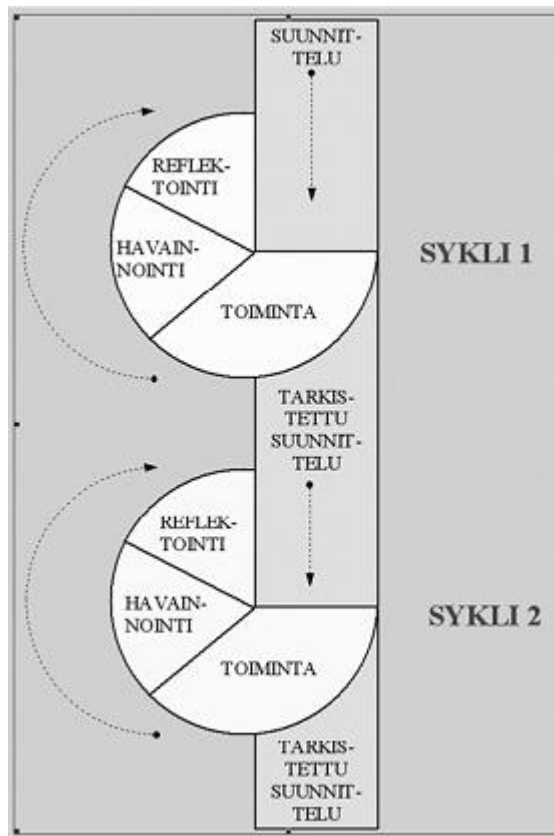
Toimintatutkimus kuuluu laadullisiin tutkimusmenetelmiin. Sen avulla pyritään vaikuttamaan ja kehittämään tutkittavana kohteena olevan organisaation jo olemassa olevia toimintatapoja. Laadullisessa tutkimuksessa kasvatustieteilijä Kari Kiviniemen (2007, 70) mukaan tutkijan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkemys tutkittavana olevasta ilmiöstä tai ymmärtää ihmisen toimintaa tietyssä ympäristössä. Tällöin tutkimuskohteena ovat ihmiset ja heidän luomat merkitykset eri asiayhteyksille.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat voivat täsmentyä vasta tutkimuksen kuluessa. Tästä syystä tutkimukseen liittyviä ratkaisuja tehdään erilaisten johtajajusten ja johtolankojen varassa. Kiviniemi (2007, 72-76) täsmentää, kuinka käytännön kenttäkokemuksen myötä johtajajukset voivat muuttua tai vaihtua kokonaan.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista intensiivinen tutkimuskenttään perehtyminen osallistuvan havainnoinnin avulla. Näin tutkija tavoittaa kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan ”sisältäpäin”. Tutkijaa kiinnostavat kaikki ne yksilölliset merkityksenannot, joita tutkittavat henkilöt antavat eri ilmiöille. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa käytetään usein menetelmiä, jotka mahdollistavat tutkijan pääsyn lähelle tutkittavaa kohdetta. (Robson 2002, 217).

Opinnäytetyössäni käytän toimintatutkimuksellista otetta. Toimintatutkimus on osallistuvaa tutkimusta, jolla pyritään yhdessä ratkaisemaan käytännön ongelmia ja saamaan aikaan muutosta sekä etsitään ratkaisuja käytännön ongelmiin. Toimintatutkimuksen tavoitteena on ratkaista organisaatiossa ilmeneviä käytännön ongelmia, luoda uutta ymmärrystä ilmiöstä. Olennaista toimintatutkimuksessa on ottaa käytännössä toimivat ihmiset mukaan aktiivisiksi osallisiksi tutkimukseen ja kehittämiseen. Toimintatutkimus on ongelmakeskeisyyden tarkkailua, jolloin se on tilanteeseen sidottua, vaatii yhteistyötä, osallistuvaa ja itseään tarkkailevaa toimintaa. Toimintatutkimuksen haasteena on se, että tutkimuskohde on aina tilanteeseen sidottuna, jolloin aikaisempia tutkimuksia on vaikea hyödyntää. (Ojasalo ym. 2009 58.)

Toimintatutkimus teoreettisena kehittämisen menetelmänä etenee sykleissä tai sen voi nähdä spiraalina. Varsinainen toimintaprosessi muodostuu peräkkäisistä vaiheista, joissa suunnittelu – toiminta - havainnointi – reflektointi eli oman toiminnan analysointi ja muuttaminen vuorottelevat. Varsinainen, keskiössä oleva toiminta voi synnyttää sivujuonteita tai niin sanottuja sivuspiraaleja. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 37; Saari 2007, 123.)

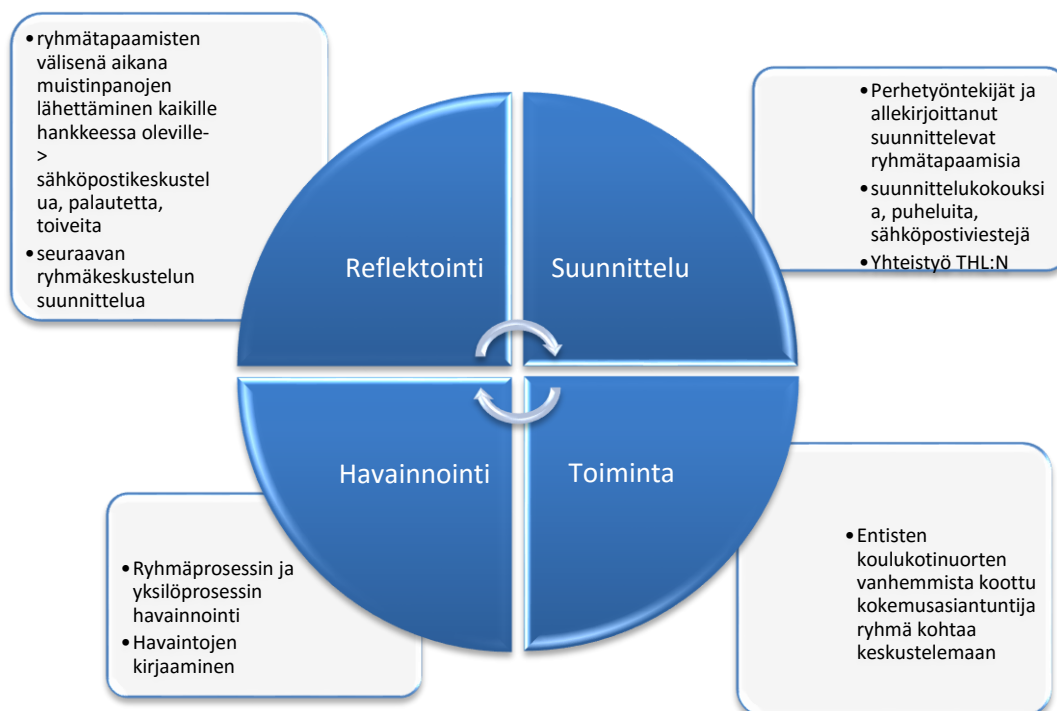

Kuva 1. Toimintatutkimuksen syklit (Linturi 2003)

Prosessin aikana havainnoidaan ja seurataan toimintaa eli muutoksien tuomia seurauksia. Reflektointivaiheella eli arviointivaiheella on merkittävä rooli osallistujien oppimisen ja asioiden tiedostamisen näkökulmasta. Sykleittäin etenevä prosessi sisältää jatkuvaa muutosten suunnittelemista sekä niiden aikaansaamiseksi liittyvää toimintaa. Prosessit voidaan toistaa aina uudelleen, mikäli muutokseen ei olla tyytyväisiä. (Robson 2002, 217.)

Kokemuksista voimaa-hanke eteni sykleittäin. Ennen ryhmäkeskusteluja tapasimme tai olimme muuten yhteydessä Vuorelan koulukodin perhetyöntekijöiden kanssa. Pohdimme teemoja mistä olisi hyvä keskustella:

- Mistä vanhemmat hyötyisivät
- Mitkä asiat koulukodin kehittämisen kannalta olisivat oleellisia
- Miten hankkeen tapaamisista saadaan ehyt kokonaisuus
- Mitä asioita tulee ottaa huomioon

Kuva 2. Kokemuksista voimaa-hankkeen syklimalli.

Jokaisen ryhmätapaamisen jälkeen allekirjoittanut ja toinen perhetyöntekijöistä kirjoittivat puhtaaksi omat muistiinpanonsa ja ne lähetettiin kaikille hankkeessa mukana oleville sähköpostitse. Tämä vahvisti jokaisen omaa prosessia, joka oli käynnissä myös tapaamisten välisenä aikana. Mahdollisuus oli myös kommentoida, ehdottaa ja käydä keskustelua sähköpostitse. Yksi vanhemmista kirjoittikin omia ajatuksiaan ylös ja iloksemme halusi ne jakaa meidän muiden kanssa. Myöskin joitain ehdotuksia tuli teemoista, mitä toivottiin seuraavalla kerralla jatkettavan tai otettavan puheeksi.

Toimintatutkimuksellisessa lähestymistavassa ja ryhmämuotoisessa kehittämisprosessissa on ohjaajan tai tutkijan tärkeää osata kerätä, yhdistää ja analysoida eri tavoin koottua aineistoa koko toiminnan ajan. Sosiaalisen vuorovaikutuksen, ryhmäilmiön ja rationaalisen toiminnan avulla on mahdollista yhdistää sekä teoreettinen ymmärrys että kokemuksellinen ja toiminnallinen ymmärrys ja osaaminen. (Lewin 1952, 47; Kuula 1999, 196-197.)

Toimintatutkimuksen tavoitteena on kehittää käytäntöjä entistä paremmiksi, joka kohdistuu erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Heikki-

nen ym. (2006) kirjoittaa kirjassa, että ihmiset suuntaavat toimintansa toisiin yksilöihin tai ottavat heidät huomioon toiminnassaan. Heitä ohjaa yhteinen merkitys, näkemys tai tulkinta yhteisestä toiminnasta tai sen tarkoituksesta. Toimintatutkimus on ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti ja pienimuotoisimmillaan se on oman työn kehittämistä, jossa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Tehtävät edellyttävät lähes aina yhteistyötä muiden kanssa. (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä (toim.) 2006, 16 – 17.)

Toimintatutkimus tavoittelee käytännön hyötyä ja käyttökelpoista tietoa, jossa pyritään luomaan uskoa ihmisten omiin kykyihin ja toimintamahdollisuuksiin. Tarkoituksena on käynnistää muutos ja rohkaista ihmisiä tarttumaan asioihin, jotta niitä voidaan kehittää heidän omalta kannaltaan paremmiksi. Toiminnasta kertominen toimintatutkimuksessa voi olla kertovaa. Kertomus alkaa jostain ja etenee tietyn vaiheen kautta toiseen ja päättyy johonkin. (Heikkinen ym. (toim.) 2006, 19 – 20.)

5.2 Havainnointi

Havainnointia voi toteuttaa monella eri tavalla riippuen kehittämisen tavoitteista. Hyödyllistä tietoa saa usein parhaiten menemällä itse paikalle tarkkailemaan todellisia tapahtumia. Havainnointi on yleensä suunnitelmallista ja siitä pidetään päiväkirjaa, johon kirjataan välittömästi omia havainnoiteja. Havainnoitsija voi seurata valitsemiin tilanteita esimerkiksi kokouksissa, asiakaspalvelutilanteissa, ulkopuolisena tai itse osallistua toimintaan ja tehdä samalla havaintoja. (Ojasalo ym. 2009, 42.)

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin sanovat toimivansa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 212). Havainnointi tapahtuu kyselemällä ja havainnoimalla miten ihmiset toimivat tietyissä tilanteissa, esimerkiksi miten he viettävät vapaa-aikaa. Havainnointi on myös tarkkailua ja sille voidaan asettaa vaatimuksia, jotka erottuvat muun arkipäivän tarkkailusta. Havainnoinnin avulla tutkija pääsee luonnollisiin ympäristöihin ja saa silloin välitöntä suoraa tietoa yksilöiden tai ryhmien

toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoidessa tiettyä ryhmää tutkija, saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään. Tällöin tutkijan tulee kuitenkin olla havainnoinnissaan objektiivinen, ettei tutkimustulos pääse kärsimään. Havainnoinnin tilanteessa voi olla vaikea tallentaa tietoa välittömästi, jolloin tutkijan täytyy vain luottaa muistiinsa ja kirjata havainnot myöhemmin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 212 – 214.)

Grönforsin(2001) mukaan on aina syytä pohtia, miksi valitsee tiedonhankintamenetelmäksi havainnoinnin. Esimerkiksi havainnointi on perusteltu tiedonhankkimismenetelmä, jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään hyvin vähän tai ei laisinkaan. Toiseksi havainnoinnin voi kytkeä muita aineistonkeruumenetelmiä paremmin saatuun tietoon. Asiat nähdään havainnoinnin avulla ikään kuin oikeissa yhteyksissään. Kolmanneksi on osoitettu, että haastattelu tuo voimakkaammin esille johonkin ilmiöön tai asiaan liittyvät normit kuin normiin varsinaisesti liittyvän käyttäytymisen. Havainnointi saattaa paljastaa tämän ristiriidan ja käyttäytymisen laidan. Neljänneksi havainnoimalla voidaan monipuolistaa tutkittavasta ilmiöstä saatua tietoa. (Tuomi& Sarajärvi 2013, 81.)

Havainnoinnin muodot tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä ovat eroteltavissa piilohavainnointiin, havainnointiin ilman osallistumista ,osallistuvaan havainnointiin ja osallistuvaan havainnointiin. (Tuomi& Sarajärvi 2013, 81.)Itse olen opinnäytetyössäni käyttänyt tiedonkeruumenetelmänä osallistuvaa havainnointia.

Havainnointi on toimintatutkimuksissa yksi välttämättömistä ja merkityksellisimmistä tiedonkeruumenetelmistä vaikkakin se sisältää eettisen dilemman: tutkija on mukana tutkimustilanteessa. Havainnointia voidaan käyttää toimintatutkimuksen ongelman määrittelyvaiheessa, intervention toteutusvaiheessa sekä arvioidessa tuloksia. Havainnointityökaluja voivat olla esimerkiksi tutkimuspäiväkirja, havaintopäiväkirja, kenttämuistiinpanot, tutkijamiehen kirjanpito sekä tekniset apuvälineet kuten videokamera tai nauhuri. (Kananen 2014, 79–86.)

Kananen (2014, 83) toteaa, että havainnoinnin on oltava systemaattista ja se pitää jotenkin todentaa, jottei luotettavuus kärsisi. Havainnoinnin tukena käytin havainnointilomaketta (liite 3), jonka avulla sain kerättyä systemaattista havaintoaineistoa. Keräsin

havaintoja jokaisesta ryhmäkeskustelusta. Lomakkeen avulla huomioin erityisesti ryhmän rakenteeseen, ohjaajien rooliin, ryhmän toimintaan, käytettyihin menetelmiin sekä käytännön järjestelyjen toimivuuteen liittyviä seikkoja. Lomakkeen avulla pyrin saamaan vastauksia siihen, kuinka hyvin kokemusasiantuntijaryhmä voisi toimia työmenetelmänä jatkossa ja mitä seikkoja tulisi ottaa huomioon sitä suunniteltaessa.

5.3 Kysely

Kyselytutkimus on käytännön järjestelyiden puolesta helppo toteuttaa ja sillä voi kysyä runsaasti kysymyksiä. Kyselylomaketutkimuksella tutkija ei vaikuta läsnäolollaan vastaajan vastauksiin ja luotettavuutta parantaa myös se, että kysymys on kaikille tutkittaville samassa muodossa. Haittapuolina on se, että kyselyiden vastausprosentit ovat usein melko alhaisia. (Valli 2001, 28)

Kysymysten puutteellinen muoto aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin. Tämän takia kysymysten teossa tulee olla huolellinen, koska kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Lomakkeen teossa tulee kiinnittää kysymysten lisäksi huomiota sen pituuteen ja kysymysten lukumäärään. Vastaajat jättävät helpommin vastaamatta pitkään lomakkeeseen tai vastaavat huolimattomasti. Myös lomakkeen ulkoasuun, selkeyteen ja ohjeiden antamiseen tulee kiinnittää huomiota. Kyselyn heikkoudeksi on koettu myös se, että vastaaja ei välttämättä halua vastata kysymyksiin siinä järjestyksessä kuin ne tulevat ja valmiit kysymykset eivät välttämättä tuo esille hänen henkilökohtaista mielikuvaansa. Kysymysten tarkentaminen on mahdotonta ja väärinymmärryksiä sattuu. Näitä huonoja puolia voidaan kuitenkin pienentää huolellisesti suunnitellulla selkeällä lomakkeella, kunnollisilla vastausohjeilla ja esitestauksella. (Valli 2001, 29)

Lomakkeen kysymykset voivat olla avoimia. Näitäkin vastauksia voidaan analysoida myös tilastollisin menetelmin, kunhan vastaukset luokitellaan ryhmiin. (Valli 2001, 29) Avoimet kysymykset ovat helppoja laatia, mutta hankalia analysoida.

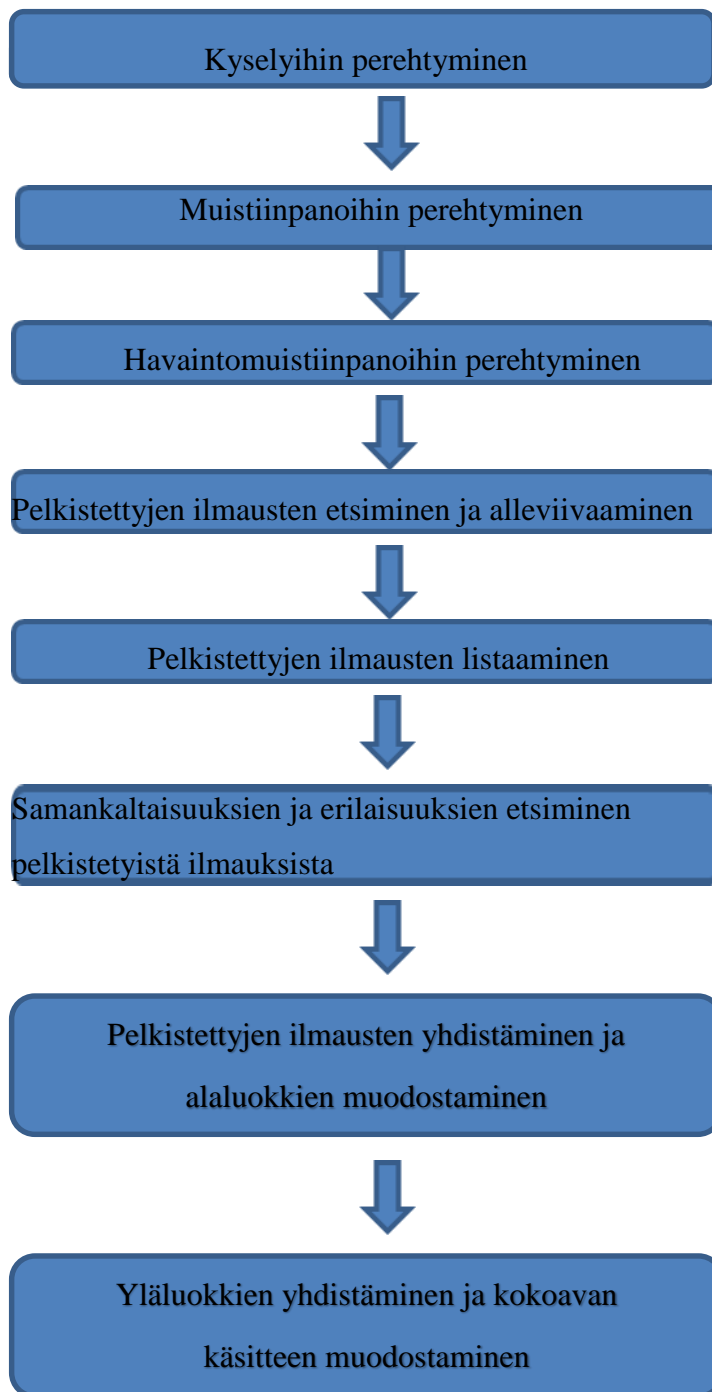
Lisäksi avoimet kysymykset saattavat houkuttaa vastaamatta jättämiseen. Avoimet kysymykset ovat kuitenkin tarkoituksenmukaisia silloin, kun vaihtoehtoja ei tunneta etukäteen. (Heikkilä 2001, 63)

6 AINEISTOLÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI

Sisällönanalyysin pyrkimyksenä on aineiston kuvaaminen tiiviisti ja selkeästi siten, että on mahdollista tarkastella tutkittavien ilmiöiden merkityksiä, tarkoituksia ja aiko-
muksia, seurauksia ja yhteyksiä (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21). Aineisto-
lähtöisessä sisällönanalyysissä teoria pyritään rakentamaan aineiston perusteella (Es-
kola 2007, 159), jolloin aineiston käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimus-
ongelmaan.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu induktiiviseen päättelyyn, jossa edetään
alkuperäisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä.
Tuloksissa esitetään alkuperäisaineistosta muodostettu malli tai käsitejärjestelmä
sekä kuvataan luokittelujen pohjalta muodostuneet käsitteet ja niiden sisällöt (Tuomi
& Sarajärvi 2009, 112-113). Tässä tutkimuksessa aineistolähtöinen sisällönanalyysi
mahdollistaa koko aineiston esittämisen yhtenäisenä kokonaisuutena, joka helpottaa
aineiston hallittavuutta ja luotettavampien tulkintojen tekoa. Aineistolähtöisen sisäl-
lönanalyysin ansiosta on myös mahdollista ymmärtää tutkimushenkilöiden omia nä-
kökulmia analyysin kaikissa vaiheissa.

Olen laatinut sisällönanalyysilleni rungon mukaillen kaaviota, jonka Tuomi & Sara-
järvi (2013, 109.) teoksessaan esittelevät

Kuva 3. Tutkimusaineiston sisällönanalyysi.

Aineiston redusoinnissa analysoitava data voi olla auki kirjoitettu haastatteluaineisto, muu asiakirja tai dokumentti, joka pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tällöin aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistoa pelkistetään koodaamalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109.)

Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 112.)

Aineiston analysointi tapahtui tekstianalyysinä ja aineiston luokittelu aineistolähtöisesti, analyysiyksikkönä oli joko lause tai ajatuskokonaisuus. Sisällönanalyysissä aineisto redusoidtiin eli pelkistettiin, jonka jälkeen se klusteroidtiin eli ryhmiteltiin ja abstrahoidtiin eli luotiin teoreettisia käsitteitä. Pelkistämässä aineistosta pyrittiin etsimään tutkimuskysymyksen mukaisia ilmauksia. Näin aineistosta karsiutui tutkimukselle epäolennainen aineiston osa pois. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108 – 110.) Sisällönanalyysillä pyrittiin pelkistämään aineisto kadottamatta sen sisältämää tietoa. Sisällönanalyysi eteni empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä ja se perustui tulkintaan ja päättelyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109 – 112.)

Klusteroinnissa kävin aineiston läpi ja ryhmittelyvaiheessa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset ryhmiteltiin samankaltaisuutta/ eroavaisuutta ilmentäviin luokkiin. Pelkistettyjä ilmauksia verrattiin uudelleen alkuperäisilmauksiin, jotta alkuperäinen informaatio säilyi. Samaa asiaa kuvaavat käsitteet ryhmiteltiin ja yhdisteltiin omaksi luokaksi sekä nimettiin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelun ansiosta aineisto tiivistyi yksittäisten tekijöiden sisältyessä yleisempiin käsitteisiin. Klusteroinnin myötä saatiin myös alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

7 LOPPUTULOKSET

Tutkimusmateriaalina olen käyttänyt tutkimuksessani ryhmäkeskustelujen muistiinpanoja, havaintomuistiinpanoja, kyselyn kirjallisia vastauksia, yhden vanhemman sähköpostiviestejä sekä hankkeessa mukana olleen perhetyöntekijän muistiinpanoja. Seuraavassa olen koonnut tulokset sisällönanalyysiä hyödyntäen pyrkien vastaamaan hankkeen tavoitteiden mukaisiin teemoihin sekä kokoamaan teemoja, jotka nousivat vahvasti esiin ryhmäkeskusteluissa sekä kyselyvastauksissa.

Esittelen tässä esimerkin taulukosta, johon olen koonnut informaatiota liittyen sisällönanalyysiin. Tutkimustulokset ovat tässä pelkistetyssä muodossa, tarkemmin niistä tässä luvussa.

<i>Esimerkkejä alkuperäisilmauksista</i>	<i>Pelkistys</i>	<i>Alaluokka</i>	<i>Yläluokka</i>
<p>"Hämentävää, miten samankaltaisia tunteita ja kokemuksia kaikilla oli."</p> <p>"Oman kokemuksen kertominen, mitä meille on tapahtunut, se oli oma panokseni."</p> <p>"Ryhmä oli mielestäni hyvin intensiivinen."</p>	<p>-Samankaltaiset kokemukset</p> <p>-oman tarinan jakaminen ja toisen kuunteleminen</p> <p>-Oma panostus</p> <p>-ryhmäprosessi</p>	<p>Olen saanut jakaa oman kokemukseni.</p>	<p>Osallisuuden lisääminen</p>
<p>"Ryhmän merkitys tullut selväksi: tulla kuulluksi ja kuunnella."</p> <p>"Oli hyvä puhua toisten kanssa, joilla on ymmärrys näistä asioista"</p>	<p>-Tulla kuulluksi</p> <p>-Kuunnella toista</p> <p>-Keskustelu ja vuorovaikutus</p> <p>- Samankaltainen kokemus, yhteinen ymmärrys</p>	<p>Minut on kuultu.</p>	<p>Kuulluksi tuleminen</p>

<p>"Hyvän mielen ryhmä, joka antaa toivoa."</p> <p>" Vanhempana olemme kantaneet saman kokemuksen ja saman taakan."</p>	<p>Toivo, yhteinen kokemus, yhteisöllisyys</p>	<p>Meidän kokemus antaa voimaa muille perheille.</p>	<p>Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen</p>
<p>"voisi hyödyntää korkeiluluontoisesti niille asukkaille ja vanhemmille ketkä haluaisivat vertaistukea"</p> <p>"Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa"</p> <p>"Tällainen vanhempien "jälkihuolto-ryhmä""</p> <p>"Kaikista varten otettavista ideoista pitäisi kehitellä ideariihessä uusia toimintatapoja"</p>	<p>-Halukkaille vertaistukea -yhteistyö vanhempien kanssa - sijoituksen jälkeen vanhemmille keskusteluryhmä -uusia toimintatapoja</p>	<p>Kokemuksellisuuden hyödyntäminen jatkossa.</p>	<p>Koulukotipalvelujen kehittäminen</p>
<p>" Kun yksi lapsi oi-rehtii, muut jäävät väkisinkin takalalle."</p> <p>"Sijoituksen jälkeen lapsen ja vanhemman välinen suhde ei palaa normaaliksi"</p>	<p>-Muuttunut vanhempi-lapsi-suhde</p>	<p>Koko perheen huomiointi sijoi-tusproses-sissa</p>	<p>Perhetyön kehittäminen</p>

Taulukko 1. Sisällönanalyysitaulukko.(Liite 4.)

Kyselyn teemoiksi valikoitui hankkeen tavoitteet eli:

1. Osallisuus
2. Kuulluksi tuleminen

Kuuntelevassa keskustelussa on ensin kuunneltava. Jo kuulluksi tuleminen on ihmiselle voimia antava kokemus. Se on tehokkain tapa vähentää kaikenikäisten stressiä, huolta ja hätää. Kuulluksi tuleminen myötä asiakkaassa valjastuvat ne voimavarat, joita hän ei ole tiennyt olevan olemassa tai joita hän ei ole saanut käyttöönsä.(Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2015.)

3. Kokemusasiantuntijuus
4. Koulukotipalvelujen kehittäminen.

Jaoin kyselyt vastauskuorineen vanhemmille viimeisellä tapaamiskerralla. Niille, jotka olivat estyneet tulemasta paikalle, kysely postitettiin. Jokainen teema sisälsi 3-4 kysymystä, vastata sai vapaasti, lyhyesti tai laajemmin. Kyselyyn vastasi 50% hankkeeseen osallistuneista, eli 3 vanhempaa.

7.1 Osallisuus

Hankkeeseen osallistuminen koettiin uusien näkökantojen avaavaksi- uudenlaisiksi tavaksi käsitellä asioita, ajatuksia, tunteita. Ryhmään osallistumista oli pohdittu ja punnittu etukäteen.

” Mietin, epäröin ja harkitsin osallistumistani monen päivän ajan. Mietin, jaksanko ottaa uudestaan esille menneisyyden tapahtumia. Väistämättä joutuisin kohtaamaan myös siihen liittyvät tunnetilat uudestaan. Olenko päässyt riittävästi yli tapahtuneista? Kykenenkö käsittelemään asioita objektiivisesti? ”

”Meidän kokemuksemme oli tällainen- odotin mielenkiinnolla saada kuulla toisten tarinat.”

Ryhmän dynamiikka kuvailtiin hyväksi ja intensiiviseksi. Samankaltaisten kokemusten kuuleminen ja tunnetilojen jakaminen koettiin merkityksellisenä ja voimaannuttavana. Riittämättömyyden tunne ja osittainen epäonnistuminen vanhempana aiheutti surua vanhemmissa. Mutta se oivallus, että muilla on juuri samankaltaisia tunteita ja kokemuksia, koettiin huojentavana ja toivoa antavana. En olekaan ainut joka tuntee näin, meitä on muitakin!

”Hämmäntävää oli kuulla, miten samankaltaisia tunteita ja kokemuksia oli kaikilla. Sama kelpaamattomuuden ja riittämättömyyden tunne. Miksi juuri minun lapseni, vaikka kaikkeni olen tehnyt?”

”Minulle oli hyvä ja avaava kokemus, kun aikaa sijoituksesta oli kulunut muutama vuosi, eikä omat tunteet ole enää ”päällä” kaikessa sekamelskassaan. Kaikilla meillä vanhemmilla paljon asiaa, tunteita joita ei ole päässyt purkamaan.”

”Syyllisyys vanhempana siitä, että lapsi on sijoitettuna. Ei ole voinut antaa lapselleen sitä mitä olisi halunnut antaa.”

”Suru siitä, että nuoren nuoruus meni eri tavalla kuin olisi toivonut sen menevän.”

”Samaan aikaan oman lapseni kriisissä kävin läpi omaa lapsuuttani ja nuoruuttani, ja ihmettelin, että en minä tällaista äitiyttä halunnut.”

Oma osallistuminen hankkeeseen koettiin pääsääntöisesti osallisuutta lisääväksi. Sillä koettiin olevan merkitystä itselle ja muille ryhmän jäsenille. Toivottiin myös, että oma panostus hankkeeseen hyödyntäisi myös muita ja hankkeesta saatua informaatiota pysyttäisiin jatkossa hyödyntämään.

”Oma panokseni hankkeessa on se, mitä meille on tapahtunut ja sen kertominen muille. Toivon että joku vanhempi voisi näistä kokemuksista kuulla tai lukea ja että hänelle sen kautta voisi välittyä TOIVO.”

”Olen varmasti saanut sanoa kaiken mitä piti ja vähän enemmänkin.”
”Tuntuu, että kun sai kertoa menneistä, ikään kuin samalla puhuen siirsin asioita konkreettisesti menneisyyteen. Olinkin yksi monesta, jotka ovat ja elävät yhä, vaikka menneisyydessä on ollut kipeitä asioita.”

7.2 Kuulluksi tuleminen

Kaikki kyselyyn vastanneet kokivat tulleen kuulluksi hankkeen ryhmätapaamisissa, ja heillä oli kokemus, että heidän mielipiteensä ja ajatuksensa otettiin huomioon. Toisaalta joissain vastauksissa pohdittiin sitä, olisiko ryhmäkeskusteluissa pitänyt jakaa tiukemmin puheenvuoroja, jotta olisi välttytty päälle puhumiselta ja myös niiden vanhempien ääni olisi päässyt vahvemmin esiin, jotka eivät niin aktiivisesti puheenvuoroja pyytäneet.

Vanhemmat kokivat, että pystyivät ryhmäkeskusteluissa jakamaan ajatuksiaan, tunteitaan-kipeitäkin asioita. Tärkeänä koettiin oma prosessi ja siihen liittyvät ajatukset, mutta vahvana ajatuksena läpi hankkeen kulki myös toive, että omalla panoksella halutaan auttaa myös muita samassa tilanteessa olevia ja toivottiin että tästä kehittämistyöstä olisi hyötyä jatkossa perheiden kanssa työskenteleville.

” Pystyin yllättäen kertomaan vaikeimmistakin asioista, joita en ikipäivänä olisi kuvitellut kertovani ventovieraille ihmisille. ”

”Johtuen avoimuudestani ja siitä, että tunne-elämäni on nyt tasapainossa, sain mielestäni kerrottua kaiken oleellisen sekä sain otettua esille epäkohtia, joihin toivon tapahtuvan muutoksia tulevaisuudessa muiden perheiden kohdalla. ”

”Ei ollut asioita, joita en ole aikaisemmin voinut jakaa. Mutta toivon, että joku muu sai meidän esimerkistä voimaa ja apua. ”

Vanhemmat pohtivat ajatusten jakamiseen liittyviä seikkoja. Se, että sai vapaasti kertoa tarinaansa, ja muut ymmärsivät, koettiin merkitykselliseksi. Myös muiden tarinoiden kuuleminen koettiin hyödylliseksi, omia näkökantoja avartavaksi ja opettavaisiksi.

” Oli hyvä puhua toisten kanssa, joilla on ymmärrys juuri näistä asioista sekä vastaavasti myös hyvä kuulla muiden kertomuksia. ”

”Oli erilaisia tarinoita, kokemuksia ja näkökantoja. Kaikki oli opettavaisia ja ajatuksia herättäviä. Omista kokemuksista sai muilta erilaisia kommentteja ja näkökulmia. Oli kaiken kaikkiaan erittäin hyvä kokemus.”

7.3 Kokemusasiantuntijuus

Vanhemmat pohtivat kokemusasiantuntijaryhmän tarpeellisuutta ja tärkeyttä, ja sitä missä vaiheessa ryhmään olisi hyvä osallistua. Toisaalta koettiin, että lapsen sijoituksen alkuvaiheessa elämä on selviytymistä päivästä toiseen vähin voimavaroin, eikä siinä vaiheessa vielä ole jaksamista keskustella ryhmässä kipeistä tunteista ja kokemuksista. Joillakin vanhemmilla saattaa olla myös voimakas vastarinta koulukotia kohtaan sijoituksen alussa. Toisaalta pohdittiin sitä, että voisi olla erittäin rakentavaa ja voimaannuttavaa jos tuntojaan voisi purkaa tässä ja nyt, reaaliajassa.

” Kokemusten jakaminen muiden samaa kokeneiden kanssa oli jotain, jota en osannut arvioida näin hyödylliseksi. Ja nimenomaan nyt. En olisi ollut tähän aiemmin valmis, olin aivan liian ”sydän karrella” pitkään.”

Hankkeen alussa vanhemmilla saattoi olla erilaisia näkemyksiä kokemusasiantuntijuudesta ja pohdintaa oli herättänyt jopa, onko tuon termin käyttäminen tässä yhteydessä pröystäilyä. Hankkeen edetessä ryhmän jäsenet alkoivat ymmärtää oman panoksensa tärkeyden ja merkityksen niin yksilö- ja yhteisötasolla. Ryhmäkeskustelujen pohjalta koottiin kirjelmä, joka lähetettiin eduskuntaan oikeusasiamiehelle. Vanhemmat kokivat, että tässä kirjelmässä oli otettu heidän näkemykset hyvin huomioon.

”Kokemus on jotain, jota toinen ei voi ”mitätöidä”. Se on jotain, jonka jokainen kokee omalla tavallaan. Jokainen on siksi oman elämänsä kokemusasiantuntija.”

”Hieno juttu, jos tästä oli oikeasti hyötyä tulevaisuutta ajatellen.”

”Hyvä juttu. Voisi käyttää(kokemusasiantuntijuutta) laajalti kaikissa huostaanottoilanteissa. Mielelläni olisin jatkossa mukana, jos vaan on apua jollekin.”

Vanhempia pyydettiin pohtimaan, miten kokemusasiantuntijuutta voisi hyödyntää jatkossa koulukotipalveluissa. Vastauksista kävi ilmi, että kokemusasiantuntijuutta tulisi hyödyntää ensisijaisesti ryhmämuotoisissa toiminnoissa, niin nuorten kuin aikuisten kanssa. Ehdotettiin, että kokemuksen omaava vanhempi voisi käydä keskusteluja sellaisen vanhemman kanssa, jonka lapsi on juuri sijoitettu koulukotiin. Samalla tavalla jo koulukodissa oleva nuori voisi opastaa/tukea uutta nuorta.

” Tällainen ryhmä voisi toimia niin sanottuna pääavaajana eri päättäjille yhteistyössä koulukotien kanssa. ”

”Kaikki ketkä haluavat, voisivat saada vertaistukea.”

”Pidän ryhmätoimintaa tässä tapauksessa parempana kuin henkilökohtaista niin kutsutta ”sielunhoitajamallia”, koska ryhmässä asioista puhuminen on paremmin johdateltavissa positiiviseen näkökulmaan ja keskusteluyhteydestä ei tule liian henkilökohtainen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole ryhtyä kenenkään ”terapeutiksi”. ”

7.4 Sijoitusprosessi

Ennen sijoitusta:

Kokemus siitä, että lasta ja perhettä on pompoteltu viranomaiselta toiselle. Onkin herännyt kysymys, onko kenelläkään muulla kuin lähivanhemmalla kokonaiskuvaa lapsen tilanteesta? Lapsen(ja perheen) asiakkuus on pilkottu osiin, jonka seurauksena

lapsi joutuu kohtaamaan useita eri työntekijöitä, jotka vielä pahimmassa tapauksessa vaihtuvat usein. Vanhemmat kertovat, että vaikeiden asioiden äärellä on äärettömän raskasta joutua kertomaan tarinansa aina uudelle ihmiselle.

Vanhemmat kokivat, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja muut lapsen kanssa työskentelevät viranomaiset eivät ole aina ajan tasalla lapsen asioissa, eivätkä täten pysty muodostamaan realistista kokonaiskuvaa lapsen tilanteesta.

Lapsen sijoituspolku koettiin joissain tapauksissa mutkikkaaksi, ennen kuin löytyy lapselle sopiva paikka. Lapsen sijoitusta suunniteltaessa Vuorelan koulukoti oli tuntunut hyvältä ja turvalliselta ratkaisulta, esimerkiksi oma koulu, psykologipalvelut ja omahoitajuus koettiin hyvänä. Vanhemmilla toive siitä, että kunnioitettaisiin perheen arvomaailmaa siinä mittakaavassa, kuin se lastensuojelulaitoksessa on mahdollista. Toive myös siitä, että nuorta tukevat mielenkiinnon kohteet ja harrastukset otettaisiin huomioon sijoituksen aikana.

Muistutus siitä, että lapsen sijoitus on vanhemmalle pahin painajainen, siitä huolimatta että se onkin helpotus, siinä suojellaan lasta ja muita perheenjäseniä ja vaikka sen onkin sillä hetkellä ehkä ainoa mahdollisuus. Vanhemmat tarvitsevat myös tukea sijoitusta suunniteltaessa.

Sijoituksen aikana:

Tärkeäksi koettiin viranomaisten ja vanhempien yhteinen käsitys lapsen parhaasta ja rajojen asettamisesta. Oleellisena pidettiin sitä, että kaikki aikuiset omat samalla puolella ja toimitaan yhteisellä ajatuksella niin, ettei lapsi pääse pyörittämään tilannetta. Ku lapsi tulee koulukotiin, tilanne on vanhemmille uusi ja hämmentävä. He eivät välttämättä ymmärrä mitä voi kysyä tai pyytää.

Sijoituksen alkuvaihetta pohdittaessa nousi keskustelussa esiin muun muassa seuraavia asioita:

- Tärkeää että vanhemmat otetaan vakavasti
- Ymmärretään vanhemman tilanteeseen väsyminen
- Viranomaisten tulisi kunnioittaa vanhempaa

- Vanhemmat mukaan työskentelyyn lapsen ja perheen hyväksi
- Vanhempia tulisi kuunnella

Usean nuoren kohdalla sijoitukseen johtaneeseen problematiikkaan on liittynyt terveydellisiä haasteita. Nuoren terveydentilan perusteellinen tutkiminen koettiin ensiarvoisen tärkeäksi viimeistään sijoituksen aikana. Keskustelua herätti se, kuinka suurelta osin lapsen ongelmat ovat johtuneet terveydellisistä syistä ja jos ne olisi asianmukaisesti tutkittu ja hoidettu ajallaan, olisiko kenties vältytty koko sijoitukselta? Vanhemmat kokivat saaneensa osakseen turhaa syyllistämistä yrittäessään hakea apua lapselleen.

Toivottiin tukea vanhemmille ja sitä, että joku kysyisi: Kuinka sinä voit?

”Vuorelassa saatiin nuori asettumaan. Vuorelassa säännöt menivät paremmin jakeluun kuin oman vanhemman sanomana.”

Kasvatukselliset viikonloput, joissa nuori ei pääse kotilomalle esimerkiksi sääntörikkomuksen seurauksena, koettiin hyväksi:

- Vanhemmilla tilaa tällöin hengittää
- Nuorilla mahdollisuus viettää myös vapaa-aikaa koulukodissa
- Nuorilla mahdollisuus paremmin ryhmäytyä

Sijoituksen loppuvaiheessa:

Kokemus, että sijoituksen aikana nuoren ja vanhemman välit paranivat. Mutta nuoren kotiinpaluu silti pelotti, olisihan tilanne taas ihan uusi koko perheelle. Kokemus siitä, että alussa luvattiin enemmän kuin loppujen lopuksi saatiin. Sijoituksen loppuvaiheessa nuori tarvitsee huomiota ja tukea irtautumiseen ja itsenäistymiseen. Tilanne on uusi ja jännittävä koko perheelle, joten myös koko perhe olisi hyvä ottaa huomioon sijoituksen loppuvaiheessa.

”Muistan kyllä miten nuoren omaohjaaja sanoi minulle tuolloin, että nyt on päästettävä irti. Taisi siinä olla puoli tusinaa muutakin työntekijää kuorolausumassa tätä totuutta.”

Sijoituksen jälkeen:

Kokemus siitä, että kun nuori täyttää 18 vuotta eivät vanhemmat saa enää mistään tietoa, vaikka sitä olisi sovittu nuorenkin kanssa. Jälkihuoltosopimuksen puitteissa nuori on oikeutettu tiettyihin palveluihin, mutta nuoren pitäisi osata pyytää tai vaatia itselleen kuuluvia palveluita, koska niitä ei automaattisesti tarjota. Joissain tapauksissa jälkihuolto koettu melko ohueksi. Osa vanhemmista koki, että jälkihuolto ei toteudu konkreettisesti.

Yhteiskunnallisesti ajateltuna käytiin keskustelua siitä, kuinka valitettavan monet nuoret tänä päivänä saavat mallin siitä, että yhteiskunnan avulla voi elää lähes ilman velvoitteita tekemättä juurikaan mitään. Monilta nuorilta puuttuu sisäinen halu työntekoon ja opiskeluun. Mahdollisuuksia nuorille koettiin olevan runsaasti, mutta löytääkö nuori oman paikkansa?

Täytettyään 18 vuotta on mahdollisuus muuttaa jälkihuollon järjestämään asuntoon. Tämä ei välttämättä ole paras mahdollinen ratkaisu heti sijoituksen jälkeen, sillä koettiin että nuori jää tällöin liian yksin ja vaille riittävää tukea.

Nuoren oma sosiaalityöntekijä saattaa olla fyysisesti monen sadan kilometrin päässä sijoittajakunnassa ja tapaa nuorta vain kaksi kertaa vuodessa.

Yksi vanhemmista oli ollut itse hyvin aktiivinen sijoituksen jälkeen, hän esimerkiksi oli hankkinut nuorelle asunnon ja ollut oma-aloitteisesti yhteydessä yhteistyötahoihin.

”Vanhemman ja nuoren välit eivät ole koskaan palautuneet sellaisiksi kuin ne olivat silloin kuin kaikki alkoi. ME OLLAAN OLEMASSA TOISILLEMME, mutta ei ole välitöntä suhdetta.”

”Aika tekee tehtävänsä, nuoren aikuistuesssa he oivaltavat ja alkavat ymmärtää asioita.”

”Asiat menneet ihan hyvin, mikä ei ole ollut vain onnen kauppaa. Asiat on kohdattava. Itseltä ei voi hatkata.”

Joissain perheissä lastensuojelun tuki koettiin sijoituksen jälkeen korvaamattoman tärkeäksi. Nuori kävi peruskoulun loppuun koulukodissa juuri ennen kuin täytti 18 vuotta. Heti sijoituksen jälkeen hän sai oman asunnon. Nuori ei jäänyt tyhjän päälle, hän sai tukihenkilön ja häntä avustettiin esimerkiksi Kela-asioinneissa. Koettiin, että jälkihuollon tuki on ollut hyvää ja sitä on saanut riittävästi. Nuori itse on ollut valmis ottamaan tukea vastaan.

” Kyse on interventioiden oikea-aikaisuudesta.”

7.5 Omaohjaajuus

Keskustelua heräsi siitä, vaikuttaako omaohjaajan valikoituminen liikaa siihen, millaista apua nuori saa ja millainen sijoitusajasta muodostuu? Ehdotettiin työparimalia, jossa nuorelle olisi nimetty kaksi omaohjaajaa. Pohdittiin myös sitä, kuinka tärkeää on että nuorelle ja omaohjaajalle muodostuu luottamuksellinen ja toimiva suhde. Mitä jos suhde ei rakennukaan sen kaltaiseksi, että se hyödyttää nuorta ja hän kokee olevansa hyvissä käsissä? Puhuttiin kemioista, mitä jos ne eivät kohtaa? Onko mahdollista vaihtaa omaohjaajaa ja missä vaiheessa se olisi suotavaa? Toisaalta pysyvyyttä pidettiin tärkeänä työskentelyn kannalta, nuori kohdannut elämänsä aikana jo liian paljon työntekijävaihdoksia, koettiin erityisen tärkeäksi että omaohjaaja olisi sama henkilö sijoituksen alusta loppuun.

” Omaohjaajuuden sisältöä pohtiessani koen, että ainakin omassa tapauksessani he joutuivat tosi koville. Erinomaiset kuuntelijalahjat saivat olla, ja kuitenkin sopivasti heillä oli tuoda keskusteluihin lähestymistapa myös nuoren kannalta.”

” Vaatii melkoista objektiivisuutta työntekijältä ymmärtää molempien osapuolien näkemykset ja tuoda ne yhteen eri keskusteluissa ja tapaamisissa sosiaalityöntekijöiden ym. viranomaisten kanssa.”

7.6 Pohdintaa lastensuojelulaista

Uusi lastensuojelulaki määrittää, että joka kerta kun ohjaaja esimerkiksi kieltää nuorta poistumasta rakennuksesta ulos, siitä pitäisi tehdä kirjallinen liikkumisvapauden rajoittamispäätös. Valviran päätösten mukaan nuorten tulee saada kulkea vapaasti, mikä luo haasteita- vaikea valvoa nuoria, turvallisuutta ei voida taata ja sääntörikkomuksia tulee enemmän. Sijoittajakunnat voivat myös toivoa/määritellä, minkälaisia palveluja he toivovat saavansa. Esimerkiksi yksi sijoittajakunta on vaatinut, että nuorten pitää saada ulkoilla vapaasti.

Nuorilla saa olla käytössään kännykät ja internet, minkä on koettu haittaavan vuorovaikutuksellista toimintaa. Vanhemmat kokivat, että silloin kun nuoret olivat koulukodissa ilman omia kännyköitä tilanne oli selkeämpi. Pystyttiin olemaan pääsääntöisesti selvillä kehen nuori pitää yhteyttä. Nuorilla oli enemmän aikaa tehdä muita asioita. Vanhemmat kokivat, että lastensuojelulakia pitäisi lukea ja noudattaa lapsikohtaisesti lapsen parasta ajatellen. Esimerkiksi pieni perhehoidossa oleva lapsi tarvitsee erilaisia asioita ja rajoitustoimia kuin esimerkiksi koulukodissa oleva käytöshäiriöinen oireileva nuori.

Kokemus epäkohdasta, jonka mukaan 12-vuotias saa itse päättää esimerkiksi siitä, voiko vanhemmille luovuttaa häntä koskevia tietoja. Joissain tapauksissa lapsi on saanut itse päättää esimerkiksi lääkityksestään. Vanhemmissa tämä herätti ihmetystä- miten he voivat toteuttaa vanhemman velvollisuuttaan ja vastata lapsen terveydestä, jos he eivät ole oikeutettuja saamaan tietoja lapsestaan.

Kokemusasiantuntijaryhmän vanhemmat olivat hämmentyneitä uudistetusta laista ja siitä miten vapaamuotoista ja löyhää sijoitusajasta on tullut. Vanhemmat kokivat myös, että nuorilla on tänä päivänä liikaa valtaa ja heidän vastuunotto kykynsä on heikentynyt. Vanhempien mielestä lastensuojelulaitoksessa tulee olla tiukat säännöt ja rajoitukset, ja työntekijöillä oikeus työskennellä niin että voi esimerkiksi rajoittaa liikumista ja tai yhteydenpitoa, jos nuoren tilanne sitä vaatii.

7.7 Koulukotipalvelujen kehittäminen

Aiemmin nuori vietti saapuessaan koulukotiin alussa kuukauden Vuorelassa ilman kotilomia. Vanhemmat kokivat tämän:

- Huojentavaksi
- Helpottavaksi
- Sai nukuttua, levätyä, hengähtää
- Vanhempana tiesi, että lapsi on turvassa.

1. Nykyään tällaista sopeutumiskuukautta ei enää ole, vaan sopeutumisaika määritellään tapauskohtaisesti vanhempien kanssa neuvotellen. Vanhemmat olivat sitä mieltä, etteivät he välttämättä olisi osanneet oman lapsen kohdalla määritellä ajanjaksoa, vaan koettiin huojentavana että se jakso oli määritelty Vuorelan toimesta ja oli tasapuolisesti sama kaikille nuorille.

2. Vanhemmat toivoivat, että koulukodin työntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista kuunneltaisiin ja kunnioitettaisiin enemmän, ja tätä kautta myös hyödynnettäisiin enemmän käytännön työssä. Työntekijät ovat ne, jotka ovat tilanteen tasalla ja kohtavat nuoren joka päivä. He ovat vuorovaikutuksessa nuoren kanssa niin hyvinä kuin huonoina hetkinä. Työntekijöillä tulisi olla myös vahvemmin sanavaltaa toimintataivoissa, koetaan että liian usein sanellaan ylemmältä tasolta kuinka tulee toimia.

3. Toivottiin, että koulukodin työntekijöillä olisi enemmän vapautta tehdä päätöksiä nuoren parasta ajatellen ilman, että siitä tulee tehdä aina erillinen kirjallinen päätös. Esimerkiksi liikkumista nuorten kesken ja kännyköiden/internetin käyttöä tulisi enemmän rajoittaa.

Vanhemmat toivoivat, että tästä Kokemuksista voimaa-hankkeesta olisi hyötyä ajattelun koulukotipalvelujen kehittämistä. Koettiin, että hankkeeseen oli koulukodin puolelta valikoituneet oikeat henkilöt, joilla on ammattitaitoa ottaa tämän ryhmän kokemuksista muutostarpeet huomioon. Vanhemmilla kokivat, että tämän hankkeen myötä on toivottavasti selkiytynyt entisestään, mitä vanhemmat ovat nähneet ja miten kokeneet lapsensa koulukotiajan. Vanhempia kuitenkin pohditutti se, onko heidän muutos- ja kehittämis ehdotuksilla mahdollisuuksia toteutua ja millä aikavälillä, kun koettiin että byrokratia Suomessa on niin hidasta.

”On hyötyä, jos koulukodeilla on yhtään aktiivista porukkaa sekä päättävävaltaa. (Kokemusasiantuntijuutta) voisi hyödyntää kokeiluluontoisesti niille asukkaille ja vanhemmille ketkä haluaisivat vertaistukea.”

Hankkeeseen osallistuneilla vanhemmilla oli runsaasti ideoita, miten koulukotipalveluita voisi jatkossa kehittää. Heillä on olemassa se tieto asiakkaan näkökulmasta, mitä tarvitaan ja mitä tulisi jatkossa osata hyödyntää. Heidän lapsensa on ollut sijoitettu koulukotiin, jopa vuosien ajan, joten kyseessä on erittäin tärkeä ja monisäikeinen prosessi jonka osapuolien kokemuksia tulisi ehdottomasti osata hyödyntää. Yhteistyötä koulukodin ja vanhempien kesken korostettiin.

”Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa. Jos nuori vetoaa lakiin ja siihen, että vanhemmille ei saa asioita kertoa, niin tämä on huolestuttavaa. Vain

rehellisyydellä saavutetaan parhaat tulokset. Vanhempi kyllä kestää totuuden, koska rakastaa lastaan. Vanhempien on helpompi ymmärtää nuorta ja tämän toimintaa, kun on tieto siitä, mitä on tapahtunut ja miksi.”

”Kaikista varteen otettavista ideoista pitäisi kehitellä ideariihessä uusia toimintatapoja, kerätä adresseja yms. joilla voitaisiin helpottaa kaikkien osapuolten oloa. Oikeudenmukaisuutta asioiden ratkaisussa, samalla kehittyisi työkaluja lastensuojeluun ja siitä edelleen lakialoitteisiin.”

”Tällainen vanhempien ”jälkihuoltoryhmä” pari vuotta tapahtumien jälkeen järjestettävä vastaavanlainen keskustelufoorumi halukkaille voisi olla yhtä hyödyllinen kuin meille.”

Perhetyötä pohdittaessa esiin nousi vahvasti se, että kun yksi lapsista oirehtii voimakkaasti, se vaikuttaa suuresti muihin lapsiin. Muut perheen lapset jäävät helposti taka-alalle ja vähemmälle huomiolle, kun yhden perheenjäsenen oirehdinta ja kipuilu vie suurimman huomion ja perheen voimavarat. Toivottiinkin tämän huomioimista perheen kanssa työskentelyssä- että kaikki perheenjäsenet huomioitaisiin. Tukea toivottiin myös vanhemman ja sijoitetun lapsen suhteen korjaamiseen, rakentamiseen ja kehittämiseen. Koettiin, että sijoitusaika muuttaa vahvasti vanhempi-lapsi-suhdetta.

”Kaikki ei ole kuin ennen. Perheen muut lapset ovat olleet tosi kovilla tässä prosessissa. Miten kertoa heille, että heidän ei tarvitse muuttua ylikilteiksi tai huomaamattomiksi, vaikka meillä oli musertavaa huolta yhden lapsen osalta.”

Kaiken kaikkiaan hankkeeseen osallistuminen koettiin positiivisen kokemuksena. Hankkeen ohjaajia, Vuorelan koulukodin perhetyöntekijöitä kiiteltiin ja heitä kuvailtiin innostuneiksi ja aktiivisiksi. Mielenkiintoiseksi koettiin myös se, että ryhmän jäsenet olivat niin erilaisia mutta kaikki kokoontuivat kuitenkin saman kokemuksen äärelle, tämä koettiin rikastuttavana. Hankkeeseen olisi kaivattu myös miesnäkökulmaa,

joko niin että osallistujissa olisi ollut isiä tai sitten Vuorelan koulukodista olisi ollut miestyöntekijä mukana.

Koettiin ja toivottiin, että mihin tämä hanke nyt päättyi, olisi vasta alkua ja olisi hyvä jatkojalostaa tätä hankkeen mallia muihinkin ryhmiin niin, että sitä voitaisiin hyödyntää niin Vuorelan koulukodissa kuin valtakunnallisella tasolla.

7.8 Havainnot

Koin että omat havaintoni hankkeen ulkopuolisena toimijana olisivat merkityksellisiä käytännön toimivuutta ajatellen. Hankkeen koolle kutsujina toimivat koulukodin kaksi perhetyöntekijää, jotka olivat aiemmin jo toimineet yhteistyössä vanhempien kanssa. Hankkeeseen liittyvien ryhmätapaamisten ajan merkitsin havaintojani havainnointitaulukkoon. Lisäksi kirjasin ylös vapaamuotoisia havaintomuistiinpanoja. Havainnoinnin tukena käytin havainnointilomaketta (liite 3), jonka avulla sain kerättyä systemaattista havaintoaineistoa. Keräsin havaintoja jokaisesta ryhmäkeskustelusta. Lomakkeen avulla huomioin erityisesti ryhmän rakenteeseen, ohjaajien rooliin, ryhmän toimintaan, käytettyihin menetelmiin sekä käytännön järjestelyjen toimivuuteen liittyviä seikkoja. Lomakkeen avulla pyrin saamaan vastauksia siihen, kuinka hyvin kokemusasiantuntijaryhmä voisi toimia työmenetelmänä jatkossa ja mitä seikkoja tulisi ottaa huomioon sitä suunniteltaessa.

Kokemusasiantuntijaryhmä kokoontui noin kerran kuukaudessa Vuorelan koulukodin tiloissa. Paikkana oli koulukodin Johtola-rakennus, joka soveltui keskustelupaikaksi erinomaisen hyvin. Miljöö oli rauhallinen ja tunnelmallinen. Ryhmä kokoontui aina illan jo hämärtyessä, ja tapaamistilassa oli tunnelmallinen valaistus ja kynttilöitä palamassa. Tila oli varsin viihtyisä, ympärillä näkyi historiallisia tauluja, esineitä ja huonekaluja jotka henkivät koulukodin historiaa ja menneitä vuosikymmeniä. Tilaan oli luotu hyvin rento olohuonemainen tunnelma, istuimme pehmeillä nojatuoleilla jotka

oli aseteltu ympyrän muotoon jotta näimme kaikki toisemme ja olimme toisillemme läsnä tuossa hetkessä.

Tarjoilut olivat joka kerta mitä parhaimmat, niihin oli todella panostettu. Ihanat suomalaiset piirakat ja makeat leivonnaiset kahveineen oli joka kerta odottamisen arvoisia, ja ne olivat aina kauniisti aseteltu ja katettu. Se osaltaan loi positiivista tunnelmaa keskusteluiltoihin. Ryhmässä yksi vanhemmista kutoi villasukkaa, mikä loi kodinomaista tunnelmaa ja rentoutta ryhmässä.

Osa ryhmän jäsenistä saapui paikalle Vuorelan koulukodin järjestämällä yhteiskuljetuksella, osa omilla autoillaan. Useasti oli puhetta siitä, että keskustelua käytiin kovasti jo automaatioilla. Myöskin ryhmätapaamisten loputtua puheensorina jatkui innokkaasti aina eteiseen ja pihamaalle saakka, tarpeelle puhua ei tahtonut tulla loppua. Jakamisen, kuulemisen, puhumisen into oli niin suurta, että aikaa ei koskaan ollut riittävästi. Ryhmäkeskustelujen jälkeen jokaisella vanhemmalla jatkui oma prosessi ajatuksen ja osalla toiminnankin tasolla, yksi äideistä myös kirjasi ajatuksiaan ylös ja saimme iloksemme kaikki niitä lukea sähköpostitse.

Olimme pohtineet hankkeen perhetyöntekijöiden kanssa etukäteen jonkin verran ennen ryhmätapaamisia, millaisia teemoja käsiteltäisiin ryhmän kanssa seuraavaksi. Ryhmätapaamisissa keskusteluissa oli hyvin voimakas tunnelataus, kertoivathan he omasta elämästään ja ajanjaksosta, jolloin heidän lapsensa oli sijoitettu koulukotiin. Perhetyöntekijät kertoivat jokaisella kerralla lyhyesti keskusteltavista teemoista, mutta pääpaino tapaamisissa oli vapaamuotoisella keskustelulla. Keskustelu rönsyili jokaisella tapaamisella, jokaisella vanhemmalla oli oma ainutlaatuinen kokemus kerrottavanaan ja siihen liittyvät ajatukset ja tunteet värittivät kerrontaa entisestään. Välillä perhetyöntekijät saattoivat lempeästi ohjata keskustelua takaisin aiheen suuntaan, jos kokivat keskustelun viipyneen riittävän kauan toisaalla.

Ryhmäkeskusteluihin osallistui vanhempia, joilla kaikilla oli ollut lapsi sijoitettuna Vuorelan koulukotiin. Jokaisella siihen liittyi niin positiivisia kuin negatiivisiakin tunteita. Ryhmässä oli sellainen henki, että näistä tunteista oli lupa puhua. Oli myös lupa olla puhumatta. Keskustelu oli hyvin vapaamuotoista ja vapaaehtoista. Toki pyrkimykseenä oli, että kaikkien ääni tulee kuuluviin ja jokaiselle annetaan mahdollisuus puhua,

mutta puhumiseen ei jaettu vuoroja ja jokainen sai osallistua keskusteluun haluamallaan intensiteetillä. Perhetyöntekijät seurasivat ja ohjasivat keskustelua tarvittaessa ja huomioivat myös jos joku ei tahtonut saada puheenvuoroa. Ihmiset ovat ryhmätilanteissa erilaisia: toiset verbaalisesti aktiivisempia ja toiset taas kuuntelevat ja pohtivat enemmän. Erilaisuuden huomioon ottaen ja sitä kunnioittaen keskusteluista saatiin erittäin hyviä kokonaisuuksia.

Toki, mikäli ryhmäkeskustelut olisivat olleet hieman strukturoidumpia, olisi koulukodin kehittämistä ajatellen anti sisällöllisesti saattanut olla laajempi. Myös siihen olisi voitu panostaa hieman enemmän, että jokaisen ryhmän jäsenen ääni olisi tullut kuuluviin vahvemmin. Toki nämä edellä mainitut seikat olisivat saattaneet jäykistää keskustelua ja vähentää sitä luonnollisuutta, aitoutta ja spontaaniutta mikä keskusteluista huokui.

Ryhmän keskustelu ja toiminta antoi viitteitä siitä, että ilmapiiri oli luottamuksellinen. Vanhemmat tunsivat perhetyöntekijät jo entuudestaan, joten tämä varmasti osaltaan edisti luottamuksellisen ilmapiirin muodostumista. Ryhmä oli tietoinen, että keskustelut ovat luottamuksellisia ja asiat pysyvät ryhmän sisäisinä. Ryhmässä käytiin läpi vaikeita ja kipeitäkin asioita, mutta koska vanhemmat olivat tässä hetkessä vertaisia ja omasivat samankaltaisen kokemuksen lapsensa sijoitusajasta, ei tarvinnut muotoilla sanojaan tai miettiä voiko näistä asioista puhua.

Vanhemmat olivat havaintojeni mukaan otettuja siitä, että saavat osallistua tämän kaltaiseen hankkeeseen ja voivat näin olla osallisena koulukodin kehittämistyössä. Ajankohdallisesti hankkeen tapaamiset järjestettiin sopivaan aikaan. Lasten sijoituksesta oli kulunut jo jonkin aikaa, mutta kuitenkin sen verran vähän, että sijoitukseen liittyvät vaiheet, ajatukset ja tunteet olivat vielä hyvin muistissa.

Hankkeeseen osallistuneet vanhemmat ottivat minut opinnäytetyön tekijänä erittäin hyvin vastaan, kaikki vanhemmista olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen.

Menetelmällisesti tärkeimpänä näyttäytyi dialogisuus. Vuorelan koulukodin perhetyössä hyödynnetään dialogisuutta jatkuvasti, ja tämä näkyikin vahvasti perhetyöntekijöiden työskentelyssä.

Dialogi on avointa ja suoraa keskustelua, jossa tavoitellaan yhteistä ymmärrystä. Dialogissa synnytetään tila, jossa tilannetta tutkitaan yhdessä. Siinä kummankin dialogiin osallistuvan todellisuus saa olla olemassa ja molempien kiinnostuksen kohteena. Dialogissa hyväksytään, että ihmisillä on erilaisia näkemyksiä eikä kenenkään näkemys voi olla kokonainen totuus. Parhaat ja luovimmat ratkaisut eri tilanteisiin löytyvät, kun erilaisille näkemyksille annetaan tilaa sekä osapuolet saavat kokemuksen kuulluksi tulemisesta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015.)

Ryhmätapaamisilla keskustelu ei kertaakaan tyrehtynyt tai loppunut. Ajatustenvaihtoa olisi riittänyt pitkälle iltaan. Jokaisella kerralla perhetyöntekijät joutuivat lopettamaan ryhmätapaamisen lähes melkein kesken lauseen, koska asiaa oli niin paljon puhuttavana. Keskustelu jatkui soljuvana vielä eteiseen ja aina pihamaalle saakka.

7.9 Kirje eduskuntaan oikeusasiamiehelle

Hankkeen ryhmäkeskusteluiden pohjalta laadittiin kooste esille nousseista teemoista, joista päätettiin laatia kirjelmä eduskunnan oikeusasiamiehelle. Haluttiin laatia yhteinen tuotos, jolla konkretisoitiin niitä asioita jotka herättivät eniten keskustelua, ja toivottiin että näillä keskusteluilla voisi olla hyötyä laajemminkin. Kirjelmä luetutettiin hankkeeseen osallistuneilla vanhemmilla, ja jokainen paikalla ollut allekirjoitti sen. Seuraavassa kirjelmä:

Hyvä eduskunnan oikeusasiamies,

Valtion koulukodeilla on meneillään ”Kokemuksista voimaa”-hanke. Sen puitteissa on erilaisia kokemusasiantuntijaryhmiä kokoontunut kehittämään valtion koulukotien toimintaa. Vuorelan koulukodissa on talven 2014- 2015 aikana kokoontunut vanhempien ryhmä. Heidän lapsensa ovat olleet sijoitettuna Vuorelan koulukotiin yli kaksi

vuotta sitten. Työskentelyn aikana on noussut esiin myös huostaanottoon ja sijoitusprosessiin liittyviä asioita, jotka eivät varsinaisesti liity koulukotien toimintaan mutta vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Koemme, että kokemuksen kautta hankittu arvokas tieto, ei saa jäädä vain ryhmäläisten käyttöön, vaan on tärkeää, että kehityshaasteet saatetaan niiden tietoon, jotka voivat ne ottaa huomioon työssään.

Kunnissa on siirrytty järjestelmään, jossa lastensuojelu on pilkottu asiantuntijoille. Lapsi ja perhe, jonka asiakkuus jatkuu pitkään, joutuu prosessin aikana jo pelkästään systeemin takia kohtaamaan useita työntekijöitä. Asiakkaat kertovat, että vaikeiden asioiden äärellä on äärettömän raskasta joutua kertomaan tarinaansa aina uudelle ihmiselle. Päätöksen teko muodostuu myös kasvottomaksi ja herättää asiakkaissa epäilyä siitä, onko työntekijä lyhyen asiakkuuden jälkeen riittävästi selvillä asiakkaan tarpeista. Vanhemmat kokevat, että ovat joutuneet hakemaan vuosia apua lapselleen, mutta eivät ole tulleet kuulluiksi ja tarjottu apu ei ole kohdannut tarvetta. Tämä vuosien avun hakeminen lopulta uuvuttaa vanhemmat ja puhe kääntyykin siihen, että kaikki johtuukin vain vanhemman väsymyksestä.

Sijoituspolku on mutkikas ennen kuin lapselle löytyy oikea paikka. Vanhemmat näkevät myös, että väärin valituissa sijoituspaikoissa, joissa ei riittävästi pystytä vastaamaan lapsen haasteisiin, tapahtuu lapselle asioita, joista joutuu myöhemmin kärsimään. Esimerkiksi aggressiivinen lapsi voi sijoituspaikassa hajottaa omaisuutta tuhansien eurojen edestä, ja joutuu niitä korvaamaan useita vuosia vielä sijoituksen jälkeen.

Lastensuojelun asiakkaina vanhemmat kokevat, että heidän perusoikeuksiinsa puututaan mm. siten, että lastensuojelutyöntekijät ovat mm kieltäneet perhettä muuttamasta vedoten lastensuojelun palveluihin.

Vanhempien oikeus saada tietoja alaikäisen lapsensa asioista niin oikeuslaitoksen kuin terveydenhuoltojärjestelmän kanssa koetaan myös vaikeaksi. Vanhempi on vastuussa lapsen hyvästä hoidosta, mutta hänelle ei aina kerrota asioita. Nuoren joutuessa rikoksen (esim. raiskaus) uhriksi vanhempiin ei nuoren kieltäessä oteta yhteyttä. Sitten yllättäen tulee postissa esitutkinta pöytäkirja, jossa on asianosaisten kaikki henkilötiedot. Tämän asian päätyminen oikeuteen kesti melkein kaksi vuotta. Tuona aikana nuoren elämässä on jo tapahtunut monenlaista, mutta paranemisprosessi tapahtuneesta ei

pääse alkamaan ennen oikeudenkäyntiä. Terveystieteiden tutkimuskeskus, jossa 12- vuotias jo voi päättää omasta hoidostaan koettiin erittäin kummalliseksi. Vanhemmat ihmettelivät, miten he voivat toteuttaa vanhemman velvollisuuttaan ja vastata lapsen terveydestä, jos he eivät saa tietoja lapsen terveydentilasta. Lapsi voi päättää esim. jättää lääkkeitä syömättä, perustuen esimerkiksi tietoon, että lääkkeiden sivuvaikutuksena voi ilmetä painon nousua.

Vanhemmat ovat myös toivoneet lapselleen psykiatrista hoitoa tai tutkimuksia ja todenneet että niitä on mahdotonta saada ennen kuin lapsi on huonossa kunnossa ja oireilee voimakkaasti. Kun nuoren asiaan perehdytään koulukodissa tarkemmin, löytyy monen kohdalta hoitamattomia terveydellisiä ongelmia esim. ADHD. Vanhempia jäi mietityttämään olisiko oikean aikainen tutkimus ja hoito voineet estää jopa lastensuojelun puuttumistarpeen.

Huostaan otetun ja sijoitetun nuoren joutuessa akuutissa tilanteessa psykiatriseen sairaalaan hoitoon, herättää ihmetystä se, minkä lain puitteissa lapsen hoidosta päätetään. Karkailevan nuoren joutuessa sairaalaan ei lastensuojelussa tehty liikkumavapauden rajoitus päätös olekaan enää pätevä. Sairaalaan päästetään nuoret ulkoilemaan kaupungille yksin, vaikka heille olisi kerrottu, että nuori voi ainoastaan palata sijaishuoltopaikkaansa. Käytöshäiriöillä oireilevat nuoret oppivat pian käyttämään tätä järjestelmää hyväksi ja vaativat päästä sairaalaan, koska mieltävät sen vapautena tehdä mitä haluaa.

Jälkihuollon toteutuminen eri kunnissa on hyvin erilaista. Toiset kokivat, että tuki oli oikean laista ja riittävää ja toisissa kunnissa jälkihuollon olemassa oloa tuskin huomaa. Hankalimpana nähtiin se asia, että nuoren pitäisi pystyä pyytämään itselleen palveluita. Intensiivisestä laitoshoidosta palaava nuori jää nopeasti liian vähäiselle tuelle. Vanhempia ihmetytti myös se, että vaikka nuori on antanut jälkihuollon työntekijöille luvan pitää yhteyttä vanhempiin, minkäänlaista yhteydenottoa ei koskaan tule. Näin vanhempi ei pysty auttamaan nuorta oikeanlaisten palveluiden löytämisessä.

Vanhemmat myös pohtivat pitäisikö lastensuojelulaissa olla erilaiset pykälät sellaisille pienille lapsille, jotka on sijoitettu vaikka perhehoitoon kuin sellaisille nuorille, jotka

oireilevat voimakkaasti. Nuorten oikeuksien tuominen voimakkaasti esiin laissa koettiin haittaavan hoitoa ja hoitokontaktin syntymistä. Esimerkiksi se, että nuori voi viettää aikaansa puhelimessa tai tietokoneella tai ulkoilla vapaasti ilman, että hän on kontaktissa riittävästi hoitavan henkilökunnan kanssa.

Tällaisia mietteitä ja epäkohtia ryhmän vanhemmat ovat tuoneet esiin. Pääsääntöisesti vanhemmat kokivat tulleen autetuiksi lastensa asiassa koulukodissa, vaikka koulukotienkin hoidon sisällöstä löytyi parannettavaa. Eniten vanhempia mietitytti se, olisiko jokin muu ratkaisu kuin huostaan ottaminen ja sijoittaminen koulukotiin voinut auttaa heidän perhettään, jos palvelut olisivat kohdanneet oikeanlaisina ja oikean aikaisina heitä.

7.10 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöltä vaaditaan tulosten oikeutta ja niihin luottamista. Luotettavuutta voi pohtia esimerkiksi siltä kantilta, että onko opinnäytetyössä tutkittu niitä asioita, joihin tutkimustehtävät viittaavat sekä sitä, onko tutkimusmenetelmiä käytetty oikein. Lisäksi laadulliset tutkimuksen aineiston luotettavuutta voi pohtia sen perusteella, onko aineisto riittävää, analyysi kattavaa, arvioitavaa ja toistettavaa. (Kananen 2014, 125 & 133.)

Laadullisessa sisällön analyysissä tutkija on eettisesti vastuussa siitä, että tutkimustulos vastaa tutkittua aineistoa. Aineiston pelkistämisen tutkija pyrki tekemään rehellisesti ja avoimesti. Pelkistämisen jälkeen tutkija palasi useaan otteeseen alkuperäiseen ilmaisuun varmistaakseen asioiden sisällön sekä merkityksen säilyvyyden. Suorien lainauksien käyttö mahdollistaa analyysin tarkastelun. Tutkija on kuitenkin pyrkinyt valitsemaan suorat lainaukset siten, ettei niistä voi tunnistaa tutkittavia. (Ruotsala 2010, 46.)

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmät olivat relevantteja, sillä niiden kautta saatiin vastaus tutkimuskysymyksiin. Tutkimusmenetelmiä oli useita ja kun aineistoa saatiin kerättyä useasta eri lähteestä, tutkimuksen luotettavuus parani sen myötä. Tosin kyselyn osalta tulokset eivät antaneet eheää kokonaiskuvaa, koska vastanneita oli ainoastaan kolme eli puolet kokemusasiantuntijaryhmään osallistuneista.

Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta pyydettiin suostumus tutkimukseen osallistumiseen ja kaikille annettiin tiedoksianto/saatekirje koskien kyselyä (Liite 1). Tutkimukseen osallistujille kerrottiin, että heidän henkilöllisyytensä ei tule esiin tutkimuksen missään vaiheessa. Kyselyt ja muu kirjallinen materiaali tuhottiin aineiston analyysin jälkeen. Tutkimukseen osallistuville kerrottiin, että heitä tullaan informoimaan missä ja milloin valmis opinnäytetyö on luettavissa.

Ryhmäkeskustelun avulla kerätty aineisto kertoi ryhmän kollektiivisesta tiedosta ja käsityksen tutkimusaiheesta. Ryhmäkeskustelut olivat vapaamuotoista keskustelua, jossa osanottajat kommentoivat spontaanisti asioita ja tekivät huomioita sekä tuottivat monipuolista tietoa ilmiöstä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61.)

7.11 Tutkimustulosten tarkastelua ja tulosten hyödynnettävyys

Kananojan, Niirasen ja Jokirannan (2008: 237) mukaan on tieto esimerkiksi sosiaalipolitiikassa välttämätön voimavara. Emme kykene saamaan tietoa ainoastaan tieteellisen tutkimuksen kautta eikä hallinnon tarvitsemat arviointipalautteet riitä vastaamaan uuden tiedon ja muuttuvan maailman tarpeisiin. Tarvitsemme käytännöstä nousevaa tietoa. Kansalaisten oman elämän ja arjen kokemuksellinen tieto ja ammattilaisten työhön liittyvät havaintoperusteiset tiedot ovat tarpeen.

Kokemusasiantuntijuus on tätä päivää. Oleellista onkin suunnitella toimintaa niin, että kokemusasiantuntijoiden panostuksella on aidosti merkitystä sen sijaan että hyöty jäisi

vain näennäiseksi ja pintapuoliseksi. Myöskin otettaessa kokemusasiantuntijat mukaan työskentelemään ja kehittämään tulisi huomioida ja suunnitella toiminta niin, että hyödyllinen informaatio siirrettäisiin suunnitelmallisesti myös käytännön tasolle. Kokemusasiantuntijoita voisi ottaa mukaan asiakastyöhön, he olisivat jossain ammattihenkilöstön ja asiakaskunnan välimaastossa. Kohtaamiset ja keskustelut kokemusasiantuntijan ja asiakkaan kesken ovat varmasti ihan eriluontoisia kuin että mukana oli ammattihenkilöstöä. Kohtaamisissa kohtaisi kokemus, tunne, ymmärrys.

Osallisuuden lisääntyminen on yksi merkittävimpiä tekijöitä sillä polulla, kun pyritään saamaan aikaiseksi yksilöllistä ja yhteisöllistä eheytymistä, voimaantumista ja kehittymistä. Kun ihminen tuntee kuuluvansa johonkin, sillä on merkitystä. Kun ihminen ymmärtää toista ja hänelle tulee tunne että häntä ymmärretään, se on merkityksellistä. Kun ihminen saa kokemuksen olla mukana jossain, tekemässä jotain yhteistä ja hyödyllistä saman henkisten ihmisten kanssa, se lisää mielihyvää, nostattaa itsetuntoa ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen ei ole tänä päivänä välttämättä kovin helppoa. Palvelut ovat pirstaloituneet moniin eri paikkoihin ja instansseihin, palvelukokonaisuudet ovat sen kaltaisia, että asiakas saattaa joutua kohtaamaan liikaa ammattihenkilöitä toistaakseen kaikille tarinaansa. Erityisen haastavaa tämä on silloin, jos perheen tilanne on jo valmiiksi kriisiytynyt ja voimavarat on ehtyneet. Siinä jos missä tarvittaisiin tilanteen rauhoittamista ja luottamuksellista suhdetta johonkin auttavaan taan. Niin kuin vanhemmat kuvailivatkin, he joutuivat hakemalla hakemaan apua ja välillä heillä oli tunne että heitä ei uskot a. Kun apua sitten viimein sai, tilanne oli monesti jo todella hälyttävä.

Vanhemmista koostunut kokemusasiantuntijaryhmä kokoontui kerran kuukaudessa keskustelemaan, kuuntelemaan, olemaan läsnä. Vanhemmat kertoivat kokemuksistaan, jakoivat ajatuksiaan ja kuuntelivat toisten tarinoita. Kyselyyn vastanneet vanhemmat kokivat, että olivat tulleet kuulluksi ja olivat saaneet mahdollisuuden sanoa kaiken mitä oli sanottavaa.

Kokemusasiantuntijuutta tulisi hyödyntää jo sinä aikana, kun lapsi on sijoitettuna koulukotiin. Toki asetelma olisi silloin eri ja se tulisikin ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa, mutta koen että sille olisi tarvetta ja tilausta. Olen itsekin työskennellyt koulukodissa ja haluaisinkin korostaa perheen näkökulmaa. Joskus koulukotisijoituksen alussa saatetaan kohdata vastarintaa sijoituspaikkaa kohtaan niin lasten kuin vanhempienkin taholta. Se että vanhemmat pääsisivät keskustelemaan tunteistaan ja ajatuksistaan saman kokemuksen omaavien kanssa, voisi helpottaa ajatukseen sopeutumisessa että lapsi asumaan koulukodissa ja että hänen etujensa mukaan tullaan työskentelemään yhteistyössä vanhempien kanssa.

Pohdin myös, voisiko koulukotiympäristöön sopia niin sanottu ”Koutsit”-menetelmä. Mentori, vertsi, koutsit- mikä sitten sopisikaan termiksi. Tässä menetelmässä voitaisiin hyödyntää kokemusasiantuntijuutta siten, että vapaaehtoiseksi ilmoittautunut vanhempi jonka lapsi on aiemmin ollut sijoitettuna koulukodissa, nimettäisiin koutsiksi uudelle perheelle. Hän olisi tukena ainakin sijoituksen alussa, tapaisi perhettä ja kävisi keskusteluja perheen kanssa. Kokemusasiantuntijoille järjestettäisiin aina alussa perehdytyskoulutus, jossa heidän tehtävänsä käytäisi läpi ja he saisivat välineitä työskentelyyn. Koulukodista nimettäisiin koordinaattorit jotka vastaisivat toiminnasta, koulutuksesta ja ryhmämuotoisesta työnohjauksellisesta keskustelusta. Koordinaattorit varmistaisivat, että kokemusasiantuntijoilla olisi riittävät resurssit ja voimavarat, sekä motivaatio kyseiseen työskentelyyn.

Näin jälkikäteen ajateltuna olisi ollut mahdollisesti mielekkäämpää ja tuloksellisempaa tehdä ryhmähaastattelu tai yksilölliset teemahaastattelut, niin kuin opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa suunnittelin. Matkan varrella päädyin kuitenkin kyselyyn, jota perustelin sillä että koska hankkeen tapaamiset olivat ryhmäkeskusteluja, niin olisi hyvä hankkeen loppuvaiheessa antaa osallistujille mahdollisuus pohtia teemoja vielä itsenäisesti ja eritellä ajatuksia kirjallisessa muodossa. Perustelin kyselyä myös sillä, että ihmiset ovat erilaisia; toiset ovat verbaalisia ryhmätilanteissa ja toiset taas pystyvät parempaan ulosantiin kirjallisessa muodossa.

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli tehdä lukijalle näkyväksi Kokemuksista voimaa-hankkeen sisältö. Opinnäytetyöni tuloksia voidaan käyttää jatkossa koulukotitoiminnan sekä kokemusasiantuntijaryhmätoiminnan sisällön kehittämisen välineenä.

Kokemuksista voimaa-hankkeen ryhmätapaamisissa vanhemmilla oli rauha olla, kuunnella ja keskustella. He tiesivät, että kaikilla oli samankaltainen kokemus. He tiesivät, että kukaan ei epäile tai syyllistä. He tiesivät, että heidän tarinansa on ainutlaatuinen ja tärkeä.

LÄHTEET

- Arnkil, T.E. & Seikkula, J. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Beresford, P.& Markku S. 2008. Kokemuksen muodonmuutos. Pori: Kehitys Oy.
- Bäcklund, P. 2007. Tietämisen politiikka: Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Eriksson, J. & Heikkinen, S. 2008. ”Se oli kyllä akkaenergiaa pullollaan, hyvä ettei seinät hajonnu.” -huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. AMK-opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu Helsinki sekä Laurea-ammattikorkeakoulu Tikkurila.
- Eskola J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola J, Valli R (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Flick, U.1998. An Introduction to Qualitative Research. London: SAGE Publications.
- Fontana, A. – F., James H. 1994. Interviewing. The Art of Science. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.): Handbook of Qualitative Research. California: Sage, Thousand Oaks.
- Hankkila, K. 2012. Kokemusasiantuntijat kertojina. Teoksessa: Hankkila, K. (Toim.) Epävakaudesta elämään. Kokemusasiantuntijat ja ammattilaiset kertovat. Tallinna: Prometheus kustannus Oy.
- Havukorpi, M. 2014. Dialogisuutta& osallisuutta Vuorelan koulukodissa. Perheterapiakoulutus-opinnäytetyö. Helsingin yliopisto, Palmenia.
- Heikkilä, T. 2001. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Heikkinen, H.. & Jyrkämä, J.1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa (toim.) Heikkinen, Hannu L.T & Huttunen, Raimo & Moilanen, Pentti. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja, 25-62. Jyväskylä: Atena.
- Hiltunen, T. 2005. Äitien voimaantuminen lasten huostaanoton jälkeen. Pro-gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S.& Remes, P.& Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S.& Remes, P.& Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi S.& Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananoja, Aulikki, Vuokko Niiranen & Harri Jokiranta (2008). Kunnallinen sosiaalipolitiikka: Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani (toim.) & Valli, Raine: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Laatikainen, M. (toim.) 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA.
- Latvala E, Vanhanen-Nuutinen L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen S, Nikkonen M (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. painos. Helsinki: WSOY.
- Lewin, K. 1952. Group decision and social change. Swanson, G.E & Newcomb, T.M. & Hartely, EL. (edit.) Readings of Social Psychology. New York: Henry Holt.
- Linturi, H. 2003. Toimintatutkimus. NexusDelfixin www-sivut 2015. Viitattu 2.2.2015. <http://nexusdelfix.fi>
- Lunt, P. & Livingstone, S. 1996. Rethinking the Focus Group in Media and Communications Research. Journal of Communication, vol. 46, no. 2, 79–98.
- Manninen, P. 2015. Kohti yhteisiä sanoja. Huostaanotettujen lasten vanhempien Voikukkia -vertaistukiryhmätoiminnan mallintaminen ja ryhmätoiminnan vaikutukset vanhemman kokemana. YAMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Morgan, D. 1988. Focus groups as qualitative research. Qualitative Research Methods Series 16. Newbury Park: SAGE Publications.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.
- Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) 2010. Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Robson, C. 2002. Real world research. Second edition. Oxford.
- Saari, E. 2007. Mitä – pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2012: 21. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Tammelin, M.2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Raportti 31/2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2015. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 28.9.2015. <https://www.thl.fi>

Toikko, T. 2009. Asiakkaiden osallistuminen kehittämistyöhön. Valtaväylä-hanke: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa: Ruuskanen, Savolainen & Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIPress.

Tuomi J.& Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Tuomi J, & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Tammi.

Valli, R.2001. Kyselylomaketutkimus. Artikkeliteoksessa: Aaltola, J.& Valli, R. (Toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: metodin valinta ja aineistonkeruu virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtanen, P. & Suoheimo, M.& Lamminmäki, S.& Ahonen, P.& Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämiseen. TEKES.

Valtikan www-sivut. Viitattu 23.7.2015. <http://www.valtikka.fi>

Valtion koulukotien www-sivut 2015. Valtion koulukotien strategia vuoteen 2020. Viitattu 15.7.2015. <http://valtioneoulukodit.fi>

Valtion koulukotien www-sivut 2015. Äidin kokemuksia perhetyöstä. Viitattu 15.7.2015. <http://valtioneoulukodit.fi>

Valtion koulukotien www-sivut 2015. Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015. Viitattu 23.7.2015. <http://valtioneoulukodit.fi>

Valtion koulukotien www-sivut 2015. Valtion koulukodit nuoren ja perheen tukena vaikeimmissakin elämäntilanteissa. Viitattu 28.9.2015. <http://valtioneoulukodit.fi>

Voikukkia www-sivut 2015. Viitattu 15.7.2015. <http://www.voikukkia.fi>

Vuorelan koulukodin www-sivut 2015. Viitattu 15.7.2015. <http://vuorelankoulukoti.fi>

Hei!

Olet osallistunut Vuorelan koulukodin ja THL:n järjestämään Kokemuksista voimaa-hankkeeseen. Hanke on nyt loppusuoralla, ja on aika koota vielä kokemuksiasi hankkeeseen osallistumisesta. Kokemuksista voimaa-hankkeesta tehdään opinnäytetyö (Satakunnan ammattikorkeakoulu, sosionomi ylempi ammattikorkeakoulututkinto), jonka tavoitteena on tuottaa informaatiota hankkeen vaiheista, koulukodin kehittämisehdotuksista ja kokemusasiantuntijuudesta sekä kuvata teidän kokemuksianne kuulluksi tulemisesta ja osallisuudesta.

Olen laatinut kyselyn, johon toivoisin sinun vastaavan kirjallisesti.

Voit vastata **omin sanoin**- lyhyesti tai laajemmin. Jokaisen sanan otan kiitollisuudella vastaan.

Kyselyn vastaukset tulevat ainoastaan tutkimuskäyttöön, ja niitä käsittelee ainoastaan allekirjoittanut. Opinnäytetyöhöni keräämäni informaatio tulee olemaan sen kaltaista, että kenenkään henkilöllisyys ei tule ilmi.

Opinnäytetyöni valmistuttua informoin kaikkia hankkeessa mukana olleita, mistä opinnäytetyö on luettavissa.

Kokemuksesi ovat arvokkaita, toivon että löydät itsellesi aikaa kirjata niitä ylös.

Toivon sinun lähettävän vastaukset **30.4.2015 mennessä**.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää/kommentoitavaa liittyen opinnäytetyöhöni, otathan yhteyttä: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Kiitos!

Sari Kohtamäki

KYSELY/ Kokemuksista voimaa-hanke

Vastaa omin sanoin- lyhyesti tai laajemmin.

Palautathan vastauksesi 30.4.2015 mennessä. Kiitos vastauksistasi ja osallistumisestasi!

Vastaajan nimi: _____

1.OSALLISUUS

1.1 Millainen kokemus oli osallistua Kokemuksista voimaa- hankkeeseen?

1.2. Millaisena koit yhdessä asioista keskustelemisen ja kokemusten jakamisen?

1.3. Miten näet oman panoksesi hankkeessa?

1.4. Koetko, että osallisuuden tunteesi lisääntyi? Jos, niin miten?

2.KUULLUKSI TULEMINEN

2.1. Koetko, että tulit kuulluksi?

2.2. Pystyitkö kertomaan asioita, joita toivoit pystyväsi jakamaan muiden kanssa?

2.3. Millaista oli jakaa ajatuksia ryhmässä?

3.KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS

3.1. Mitä ajattelet kokemusasiantuntijuudesta?

3.2. Hyödynnettiinkö kokemuksiasi hankkeessa?

3.3. Miten kokemusasiantuntijuutta voisi hyödyntää jatkossa koulukotipalveluissa?

4.KOULUKOTIPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

4.1. Koetko, että hankkeesta on hyötyä koulukodin kehittämistä ajatellen?
Jos, niin millaista?

4.2. Miten koulukotipalveluita voisi jatkossa kehittää?

4.3. Jäikö jotain sanomatta ryhmätapaamisissa? Kehittämisehdotuksia, kokemuksia, palautetta. Kerro se tässä.

5. MITÄ MUUTA HALUAISIT SANOA?

sanoin- lyhyesti tai laajemmin.

Palautathan vastauksesi 30.4.2015 mennessä. Kiitos vastauksistasi ja osallistumisestasi!

Vastaajan nimi: _____

1. OSALLISUUS

1.1 Millainen kokemus oli osallistua Kokemuksista voimaa- hankkeeseen?

1.2. Millaisena koit yhdessä asioista keskustelemisen ja kokemusten jakamisen?

1.3. Miten näet oman panoksesi hankkeessa?

1.4. Koetko, että osallisuuden tunteesi lisääntyi? Jos, niin miten?

2. KUULLUKSI TULEMINEN

2.1. Koetko, että tulit kuulluksi?

2.2. Pystyitkö kertomaan asioita, joita toivoit pystyväsi jakamaan muiden kanssa?

2.3. Millaista oli jakaa ajatuksia ryhmässä?

3. KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS

3.1. Mitä ajattelet kokemusasiantuntijuudesta?

3.2. Hyödynnettiinkö kokemuksiasi hankkeessa?

3.3. Miten kokemusasiantuntijuutta voisi hyödyntää jatkossa koulukotipalveluissa?

4.KOULUKOTIPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

4.1.Koetko, että hankkeesta on hyötyä koulukodin kehittämistä ajatellen?
Jos, niin millaista?

4.2.Miten koulukotipalveluita voisi jatkossa kehittää?

4.3.Jäikö jotain sanomatta ryhmätapaamisissa? Kehittämisehdotuksia, kokemuksia, palautetta. Kerro se tässä.

5. MITÄ MUUTA HALUAISIT SANOA?

Ryhmäkeskustelun havainnointilomake

Päivämäärä:

Rakenne

- aloitus, aiheeseen johdatus
- ydin, sisältöjen käsittely
- lopetus

Ohjaajien rooli

- Luottamuksen rakentaminen
- tasapuolinen ryhmän ohjaaminen

Ryhmän toiminta

- luottamuksen rakentuminen
- keskustelevuus

Menetelmät

- mitä menetelmiä käytetään
- miten soveltuvat

Käytännön seikat

- tila
- aika
- paikka
- tarjoilut

Muut seikat

Sisällönanalyysitaulukko

<i>Esimerkkejä alkuperäisilmauksista</i>	<i>Pelkistys</i>	<i>Alaluokka</i>	<i>Yläluokka</i>
<p>"Hämentävää, miten samankaltaisia tunteita ja kokemuksia kaikilla oli."</p> <p>"Oman kokemuksen kertominen, mitä meille on tapahtunut, se oli oma panokseni."</p> <p>"Ryhmä oli mielestäni hyvin intensiivinen."</p>	<p>-Samankaltaiset kokemukset</p> <p>-oman tarinan jakaminen ja toisen kuunteleminen</p> <p>-Oma panostus</p> <p>-ryhmäprosessi</p>	Olen saanut jakaa oman kokemukseni.	Osallisuuden lisääminen
<p>"Ryhmän merkitys tullut selväksi: tulla kuulluksi ja kuunnella."</p> <p>"Oli hyvä puhua toisten kanssa, joilla on ymmärrys näistä asioista"</p>	<p>-Tulla kuulluksi</p> <p>-Kuunnella toista</p> <p>-Keskustelu ja vuorovaikutus</p> <p>- Samankaltainen kokemus, yhteinen ymmärrys</p>	Minut on kuultu.	Kuulluksi tuleminen
<p>"Hyvän mielen ryhmä, joka antaa toivoa."</p> <p>" Vanhempana olemme kantaneet saman kokemuksen ja saman taakan."</p>	Toivo, yhteinen kokemus, yhteisöllisyys	Meidän kokemus antaa voimaa muille perheille.	Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen
<p>"voisi hyödyntää keiluluontoisesti niille asukkaille ja vanhemmille ketkä haluaisivat vertaistukea"</p> <p>"Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa"</p> <p>"Tällainen vanhempien "jälkihuolto-ryhmä"</p>	<p>-Halukkaille vertaistukea</p> <p>-yhteistyö vanhempien kanssa</p> <p>- sijoituksen jälkeen vanhemmille keskusteluryhmä</p>	Kokemuksellisuuden hyödyntäminen jatkossa.	Koulukoti-palvelujen kehittäminen

<p>"Kaikista varten otettavista ideoista pitäisi kehitellä ideariihessä uusia toimintatapoja"</p>	<p>-uusia toimintatapoja</p>		
<p>" Kun yksi lapsi oi-rehtii, muut jäävät väkisinkin takalalle." "Sijoituksen jälkeen lapsen ja vanhemman välinen suhde ei palaa normaaliksi"</p>	<p>-Muuttunut vanhempi-lapsi-suhde</p>	<p>Koko perheen huomiointi sijoi-tusproses-sissa</p>	<p>Perhetyön kehittäminen</p>